

تحلیلی بر لایحه

بودجه ۱۳۸۳ کل کشور

(ویرایش اول)

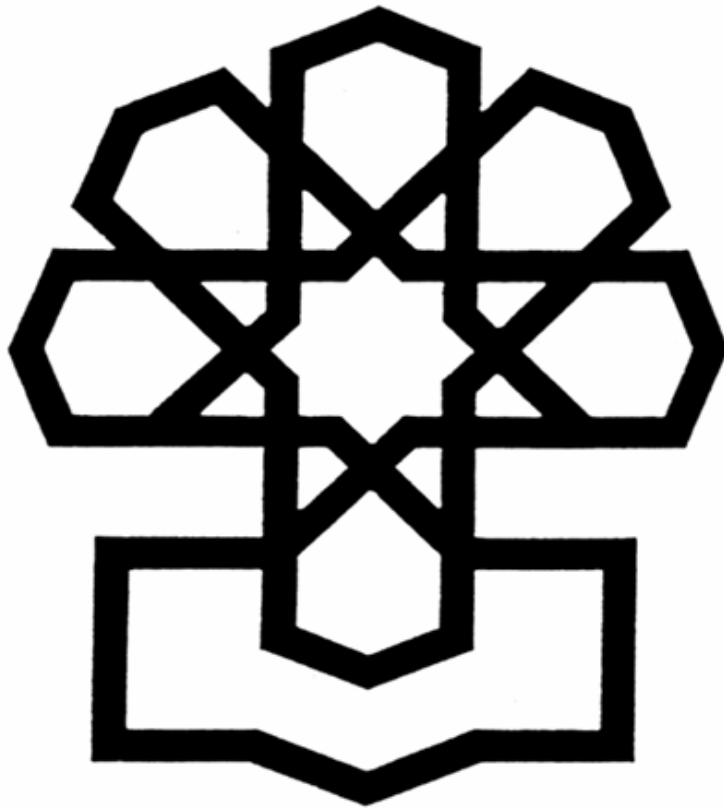

معاونت پژوهشی

دفتر مطالعات برنامه و بودجه

دی ماه ۱۳۸۲

شماره مسلسل: ۶۸۳۸

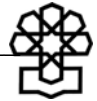

:

:

:

( )

:

:

- .....
- .....
- 7. ....(GFS)
- .....
- .....
- .....
- .....

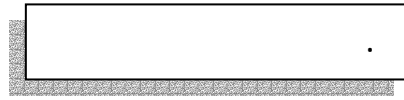

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از سال ۱۳۷۴ تاکنون به هنگام بررسی لایحه بودجه کل کشور مجموعه گزارش‌هایی را تهیه و جهت استفاده در اختیار نمایندگان محترم قرار داده است. از سال گذشته در نحوه فعالیت این مرکز در زمینه مشارکت در مباحث مربوط به لایحه بودجه تغییراتی حاصل شد، از جمله محدود ساختن گزارش‌های مکتوب به گزارش‌های صرفاً بودجه‌ای و عطف توجه به تهیه گزارش‌هایی که بررسی روند متغیرهای بودجه‌ای را امکان‌پذیر می‌سازد.

بخش عمده‌ای از ارقام موجود در لایحه بودجه حاصل تصمیم‌گیری‌های قبلی سیاستگذاران اجرایی و قانونگذاری است و به علت پیچیدگی‌های اجرایی و حجم فراوان، امکان بررسی همه ساله آن‌ها وجود ندارد. به عنوان مثال اعتبارات گزارش شده برای هر دستگاه اجرایی اقلام مختلف از جمله جبران خدمات کارکنان و یارانه و... را در بر می‌گیرد. نحوه محاسبه هر یک از این اقلام (به عنوان مثال حقوق و دستمزد) تابع قوانین و ضوابط و مقرراتی است که بررسی اقلام مختلف را دشوار می‌کند. به رغم اهمیت موضوع به دلیل عدم تفکیک تعهدات بودجه‌ای ناشی از تصمیمات قبلی با تصمیمات جدید در اسناد بودجه‌ای کشور، بررسی لایحه بودجه به دشواری صورت می‌گیرد و عموماً به بررسی تبصره‌ها معطوف می‌شود. با توجه به موارد مزبور گزارش حاضر دو هدف را دنبال می‌کند:

الف) ارائه تصویری تحلیلی از قسمت‌های مختلف بودجه،

ب) ارائه عمده‌ترین تغییرات لایحه بودجه ۱۳۸۳ نسبت به قانون بودجه ۱۳۸۲ کل کشور که می‌تواند موضوع اصلی بررسی لایحه بودجه در قوه مقننه قرار گیرد.^۱

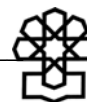

بودجه کل کشور در یک ماده واحده و چندین تبصره تنظیم می‌شود. در ادبیات بودجه، تبصره‌ها احکامی درباره اخذ درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار (احکام درآمدی) و نحوه هزینه اعتبارات (احکام هزینه‌ای) هستند. در واقع، تبصره‌ها توضیحی بر ردیف‌های بودجه هستند. اما در ایران تبصره‌ها از کارکرد اصلی خود دور شده و به محلی برای قانونگذاری تبدیل شده‌اند. تعدد احکام تبصره‌های سالانه بودجه و تکرار سالانه آن‌ها نیز ناشی از چنین نگرشی است. در سال ۱۳۸۰ به رغم جمع‌آوری تعدادی از احکام تبصره‌های قوانین بودجه در قانون «تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت»، احکام تبصره‌های لوايح بودجه سال‌های ۱۳۸۱، ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ کاهش نیافت.

بررسی احکام تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور نشان می‌دهد که:

---

۱. ضمناً برای مطالعه روند داده‌های بودجه‌ای ویرایش سوم لوح بودجه، حاوی اطلاعات مربوط به لایحه، قانون و عملکرد بودجه از سال ۱۳۷۴ لغایت ۱۳۸۳، طراحی و در اختیار نمایندگان محترم قرار گرفته است.

الف) بیش از ۸۰ درصد احکام تبصره‌های بودجه ۱۳۸۳ تکرار احکام تبصره‌های بودجه ۱۳۸۲ است (که بسیاری از آن‌ها نیز تکرار احکام بودجه سال ۱۳۸۱ بوده است). این امر نشان‌دهنده ماهیت دائمی این احکام است. به عنوان مثال بند «پ» تبصره (۱۶) سال ۱۳۸۳ با همین عبارت در سال‌های ۱۳۸۲ (تبصره ۱۶، بند «پ»)، ۱۳۸۱ (تبصره ۱۶، بند «ج»)، ۱۳۸۰ (تبصره ۳۷، بند «ج»)، و ۱۳۷۹ (تبصره ۳۷، بند «ج») درج شده است.

ب) برخی از احکام ناقص و مبهم هستند. به عنوان مثال در بند «ج» تبصره (۸) مشخص نشده است که وزارت آموزش و پرورش هزینه مشارکت در تأسیس مدارس نمونه مردمی را از چه ردیف هزینه‌ای یا برنامه‌ای پرداخت کند. به موجب قانون هر پرداختی مستلزم پیش‌بینی اعتبار برای آن است. از طرف دیگر به موجب اصل ۵۳ قانون اساسی درآمدهای دولت باید در خزانه‌داری کل متمرکز شود و پرداخت هزینه‌ها باید به موجب قانون صورت گیرد. عبارت «درآمد ناشی از اجرای فعالیت‌های فوق برنامه صرف هزینه‌های مربوط خواهد شد» در این بند مغایر اصل ۵۳ قانون اساسی و اصل جامعیت بودجه‌ریزی است.

ج) برخی از احکام تبصره‌ها نه تنها توضیحی بر ردیف‌های بودجه‌ای نیستند، بلکه ماهیتاً ارتباطی با بودجه ندارند. در واقع قانون‌گذاری از طریق تبصره‌های لایحه بودجه به منظور رفع مشکلات اجرایی و حقوقی دستگاه‌های اجرایی هستند. به عنوان مثال در بند «س» تبصره (۱) حکم شده است که بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی اطلاعات مؤدیان مالیاتی را در اختیار وزارت اقتصاد قرار دهند. چنین حکمی ارتباطی با بودجه ۱۳۸۳ و ردیف‌های آن ندارد. فهرست این احکام تحت عنوان احکام غیربودجه‌ای در جدول (۱) نشان داده شده است.

د) برخی احکام، مجوزی برای شریک کردن دستگاه‌های اجرایی در منابع دولت و مجزا کردن درآمدها و اعتبارات مربوطه از درآمدها و هزینه‌های عمومی دولت تحت عنوان درآمد اختصاصی یا درآمد - هزینه است. برخی احکام دیگر درباره خارج از شمول کردن اعتبارات بودجه است. به عنوان مثال در بند «ج» تبصره (۱۸) به سازمان تحقیقات کشاورزی اجازه داده شده که درآمد ناشی از فروش دانش فنی محصولات کشاورزی را جهت انجام تحقیقات کشاورزی صرف کند. فهرست این احکام با عنوان «درآمد اختصاصی، درآمد - هزینه و اعتبارات خارج از شمول» در جدول (۱) نشان داده شده است.

ه) برخی از احکام منجر به اغتشاش در مسئولیت‌های محاسباتی می‌شوند. زیرا به جای جمع اعتبارات در قالب برنامه‌های معین و ذیل دستگاه‌های مشخص که ارزیابی برنامه‌ها و ارزیابی عملکرد دستگاه‌ها را امکان پذیر می‌کنند، اعتبارات از طریق یک دستگاه واسطه میان دستگاه‌ها توزیع می‌شود. فهرست چنین احکامی در جدول (۱) با عنوان اغتشاش در مسئولیت‌های محاسباتی درج شده است.

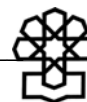
و) برخی از احکام موجب تغییر و اصلاح قوانین جاری کشور می‌شوند. به عنوان مثال بند «ت» تبصره (۸) اصلاح ماده (۹۲) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ است. فهرست این احکام در جدول (۱) درج شده است.

ی) احکامی در تبصره‌های لایحه بودجه مشاهده می‌شود که اصل تصویب و نظارت مجلس را مخدوش می‌کنند. از جمله این موارد می‌توان به بند «ت» تبصره (۱۱) اشاره کرد که به موجب آن ۵۰ درصد

از مازاد درآمد کنسولی موضوع ردیف درآمدی ۰۱۹۹۰۱ به صورت خارج از شمول در اختیار وزارت
خارج قرار می‌گیرد.

تبصره «۱» بندهای: ث - ج - جزء ۳ بند «خ» - س - ع	غیر بودجه‌ای
تبصره «۲» بند «پ»	
تبصره «۳» بندهای: ب - ت - ذ - ز - س - ض - ظ	
تبصره «۴» بندهای: اجزاء ۲ و ۴ و ۵ و ۶ و ۷ و ۸ (۱ و ۲ و ۴) بند ب - پ - چ - خ - د	
تبصره «۵» بندهای: ح - خ - ز - ژ - س - ش	
تبصره «۷» بندهای: ج - خ	
تبصره «۱۰» بندهای: ب - ت	
تبصره «۱۱» بندهای: ذ - ز	
تبصره «۱۲» بندهای: ت - ث - ج - ح - ژ	
تبصره «۱۳» بند: ت	
تبصره «۱۴» بندهای: الف - پ - ت - ث - ح	
تبصره «۱۵» بندهای: پ - چ	
تبصره «۱۶» بندهای: پ - ت - چ - ح - خ - د - ذ - ر	
تبصره «۱۷» بندهای: ث - ح	
تبصره «۱۸» بند: پ	
تبصره «۱۹» بندهای ت - ح - خ - د - ذ - اجزای ۱ تا ۵ - ۷ - ۹ - ۱۰ - ۱۱ بند ر - ژ	
تبصره «۲۰» بندهای: ب - پ	
تبصره «۲۱» بندهای: الف - ج - ز - ط - ی - ک - ل - ص	

تبصره «۱» بندهای: ت - ح - د - ز - ژ - ظ	
تبصره «۲» بند: ب	
تبصره «۴» بندهای: الف - جزء ۳ و ۸ (۳) بند «ب»	
تبصره «۵» بند: ث	
تبصره «۶» بند: ث	
تبصره «۷» بند: ث	
تبصره «۱۰» بندهای: پ - ث - چ	
تبصره «۱۱» بندهای: ت - چ - د - ر - ژ	
تبصره «۱۲» - بند: خ	
تبصره «۶»: اجزای ۲ و ۶ بند «الف»	
تبصره «۷» بندهای: الف - ب - ح	
تبصره «۸» بند: ب	
تبصره «۱۱» بندهای: ث - ح	
تبصره «۱۳» بندهای: الف - ب - ث - چ	
تبصره «۱۶» بندهای: الف - ب	
تبصره «۱۷» بندهای: الف - ب - پ - چ	
تبصره «۱۸» بندهای: الف - ب	
تبصره «۱» بندهای: ذ - ص - ض	
تبصره «۸» بند: ت	
تبصره «۱۹» بند: الف	
تبصره «۴» بند: الف	
تبصره «۱۰» بند: الف	
تبصره «۱۱» بند: ت	
تبصره «۱۵» بند: ب	
درآمد اختصاصی، درآمد - هزینه و اعتبارات خارج از شمول	
تغییر و اصلاح قوانین از طریق تبصره‌های بودجه	
مخدوش کردن نظارت مجلس	

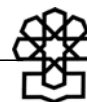

طبقه‌بندی آمارهای مالی دولت با هدف‌ها و مقاصد مختلفی صورت می‌گیرد که از جمله مهم‌ترین آن‌ها تدوین و ارائه گزارش‌های منطبق با نیازهای اداره امور مالی و حسابداری بودجه و همچنین سیاستگذاران، تصمیم‌گیران، مدیران بخش عمومی یا عامه مردم است. طبقه‌بندی مزبور نقش مهمی در طراحی سیاست‌ها، شناسایی نحوه تخصیص منابع به بخش‌های مختلف، معرفی طیف فعالیت‌های دولت و ارزیابی عملکردها ایفا می‌کند و در عین حال مبنایی برای پاسخگویی دستگاه‌های اجرایی نسبت به عملکرد خود، اجرای سیاست‌ها، رعایت مصوبات قوه مقننه و سرانجام تحلیل‌های مالی، اقتصادی و اجتماعی عملیاتی اجرایی بودجه به شمار می‌آید.

پس از صدور حکم قانونی در تبصره ۴۸ قانون بودجه سال ۱۳۸۰ مبنی بر اصلاح ساختار نظام بودجه‌ریزی کشور توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، این سازمان نحوه طبقه‌بندی اقلام بودجه‌ای را در لایحه بودجه ۱۳۸۱ بر مبنای نظام طبقه‌بندی آمارهای مالی دولت (GFS) تغییر داد. وجود اشکالاتی، که برخی از مهم‌ترین آن‌ها در جدول ۲ آمده است، موجب مخدوش شدن اهداف اصلی تغییر نظام طبقه‌بندی آمارهای مالی دولت از جمله شفاف‌سازی بودجه و فراهم آوردن امکان مقایسه تطبیقی وضعیت مالی کشور با سایر کشورها می‌شود.

GFS

	(GFS)		
۱	پوشش براساس کلیه واحدهای مرکزی و محلی دولت (شهرداری‌ها) (پاراگراف ۲-۴۷ دستورالعمل GFS)	پوشش نظام آمارهای مالی دولت	
۲	براساس روش حسابداری تعهدی (پاراگراف ۳-۴۷ دستورالعمل GFS)	نظام حسابداری	هم اکنون براساس روش حسابداری نقدی است و تاکنون اقدام قابل توجهی در این خصوص صورت نگرفته است.
۳	تهیه ترانزنامه افتتاحیه و اختتامیه در یک دوره حسابداری (پاراگراف ۴-۸، شکل ۴-۱ و جدول ۴-۴ دستورالعمل GFS)	ترانزنامه	تهیه نشده است.
۴	تهیه خلاصه‌ای از دادوستدهای بخش دولت در یک دوره حسابداری (پاراگراف ۴-۹، شکل ۴-۱ و جدول ۴-۱ دستورالعمل GFS)	صورت وضعیت فعالیت‌های دولت	تراز عملیاتی، خالص دارایی‌های سرمایه‌ای و خالص تملک دارایی‌های مالی ارائه شده است (جدول ۳، ۴ و ۵ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ مندرج در صفحات ۱۰۳-۱۰۵)
۵	تغییر در نخایر، دارایی‌ها، تعهدات و ارزش ویژه ناشی از منابع به‌جز دادوستدها (پاراگراف ۴-۱۰، شکل ۴-۱ و جدول ۴-۳ دستورالعمل GFS)	صورت وضعیت سایر جریان‌های اقتصادی	تهیه نشده است.

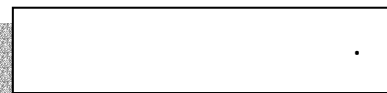
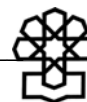
GFS

	(GFS)		
<p>* قسمت‌هایی از طبقه‌بندی مذکور رعایت نشده است.</p> <p>* درآمد به ۷ بخش اصلی (درآمدهای مالیاتی، کمک‌های اجتماعی، درآمدهای حاصل از مالکیت دولت، درآمدهای حاصل از خدمات و فروش کالا، درآمدهای حاصل از جرایم و خسارات و درآمدهای متفرقه) تقسیم شده است (قسمت سوم «الف» لایحه بودجه سال ۱۳۸۳).</p> <p>* به‌طور کلی تکنیک کدها در سطوح ۲، ۳، ۴ و ۵ رقمی به‌طور کامل رعایت نشده و در نتیجه تداخل در سطوح مختلف طبقه‌بندی منجر به عدم شفافیت آمارهای مالی شده و قابلیت مقایسه وضعیت مالی کشور با سایر کشورها را با مشکل مواجه کرده است.</p> <p>* به دلیل محدودیت‌های موجود اقلام مذکور در طبقه‌بندی درآمدی وجود ندارند.</p>	<p>* طبق جدول ۵-۱ صورت می‌پذیرد. (جدول ۵-۱ دستورالعمل GFS)</p> <p>* در سطح کد دو رقمی، درآمد به ۴ بخش اصلی (مالیات‌ها، حق بیمه‌های اجتماعی، کمک‌های بلاعوض و سایر درآمدها) تقسیم شده است.</p> <p>* رعایت طبقه‌بندی درآمدها طبق جدول ۵-۱، سبب شفاف ساختن بودجه و قابلیت قیاس با وضعیت مالی سایر کشورها می‌گردد.</p> <p>* مالیات بر دستمزد و نیروی کار، مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر صادرات و... از جمله مواردی هستند که در دستورالعمل مذکور پیش‌بینی شده است.</p>	طبقه‌بندی درآمدها	۶
<p>* فقط در سطوح دو رقمی و بدون در نظر گرفتن کد ۲۳ (مصرف سرمایه ثابت) تهیه شده است (جدول شماره ۷ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳). در ضمن طبقه‌بندی مذکور در مورد اعتبارات متفرقه اصلاً وجود ندارد.</p> <p>* طبقه‌بندی مذکور تهیه نشده است.</p> <p>* طبقه‌بندی مذکور تهیه نشده است.</p> <p>* ردیف‌های متفرقه، هزینه‌های اختصاصی، وجوه اداره شده و... هیچ جایگاهی در طبقه‌بندی‌های هزینه ندارند.</p>	<p>* طبقه‌بندی اقتصادی هزینه در سطوح کدهای ۲، ۳ و ۴ رقمی و در ۸ طبقه، طبق جدول ۶-۱ صورت پذیرد. (جدول ۶-۱ دستورالعمل GFS)</p> <p>* طبقه‌بندی وظیفه‌ای هزینه در سطوح کدهای ۲، ۳، ۴ و ۵ رقمی و در ۱۰ طبقه، طبق جدول ۶-۲ و ضمیمه فصل ۶ صورت پذیرد (جدول ۶-۲ و ضمیمه فصل ۶ دستورالعمل GFS)</p> <p>* طبقه‌بندی مقاطع طبقه‌بندی‌های اقتصادی و وظیفه‌ای هزینه طبق جدول ۶-۳ صورت پذیرد (پاراگراف ۶-۴ و جدول ۶-۳ دستورالعمل GFS)</p> <p>* به منظور دستیابی به هدف شفاف‌سازی بودجه، تمامی ارقام هزینه در یکی از طبقه‌بندی‌های اقتصادی یا هزینه‌ای در نظر گرفته می‌شوند.</p>	طبقه‌بندی هزینه	۷

GFS

	(GFS)		
		دارایی‌های غیرمالی	۸
<p>* قسمت‌هایی از طبقه‌بندی مذکور رعایت نشده است.</p> <p>* واگذاری دارایی‌های غیرمالی به ۵ بخش اصلی (درآمد نفت، فروش ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی، فروش و واگذاری اراضی، فروش ماشین‌آلات و تجهیزات، فروش و واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای) تفکیک شده است (جدول ۴ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳).</p> <p>تملك دارایی‌های غیرمالی به ۷ بخش اصلی (ساختمان و سایر، ماشین‌آلات و تجهیزات، سایر دارایی‌های ثابت، استفاده از موجودی انبار، اقلام گرانبها، زمین، سایر دارایی‌های تولید نشده) تفکیک شده است (جدول ۴ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳).</p> <p>* هیچ ارتباطی بین تحصیل و واگذاری دارایی‌های غیرمالی و مصرف سرمایه ثابت وجود ندارد.</p> <p>* طبقه‌بندی وظیفه‌ای هزینه در مورد دارایی‌های غیرمالی صورت نگرفته است. در ضمن، طبقه‌بندی موجود در لایحه در مورد دارایی‌های غیرمالی، ردیف‌های متفرقه و بودجه استانی را شامل نمی‌شود.</p> <p>* تمام رقم حاصل از درآمد نفت به‌عنوان واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در نظر گرفته شده است (جدول ۴ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳)</p>	<p>* طبقه‌بندی دارایی‌های غیرمالی براساس جدول ۱-۸ صورت‌پذیرد (جدول ۱-۸ دستورالعمل GFS)</p> <p>* در سطح کد ۳ رقمی واگذاری و تملك دارایی‌های غیرمالی به ۴ بخش اصلی (دارایی‌های ثابت، موجودی‌های انبار، اشیای گرانبها و دارایی‌های تولید نشده) تفکیک شده است. (جدول ۱-۸ دستورالعمل GFS)</p> <p>* تحصیل و واگذاری دارایی‌های غیرمالی و مصرف سرمایه ثابت در جدول ۱-۸ پیش‌بینی شده است. (جدول ۱-۸ دستورالعمل GFS)</p> <p>* طبقه‌بندی وظیفه‌ای هزینه باید دارایی‌های غیرمالی را نیز در برگیرد (پاراگراف ۶-۳ دستورالعمل GFS)</p> <p>* درآمد نفت یک دارایی بین نسلی است که قسمتی از آن به نسل فعلی و قسمتی دیگر به نسل آینده تعلق دارد و بر این اساس درآمد حاصل بین واگذاری دارایی‌های غیرمالی و درآمدها توزیع می‌شود (جدول ۵-۱ دستورالعمل GFS)</p>		
<p>* طبقه‌بندی صورت گرفته در مورد دارایی‌های مالی منطبق با جداول یاد شده نیست. (جدول شماره ۵ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳)</p> <p>* تناظر یک به یک بین اقلام واگذاری و تملك دارایی‌های مالی وجود ندارد (جدول ۵ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳)</p>	<p>* طبقه‌بندی دارایی‌های مالی براساس جدول ۱-۹ و ۲-۹ صورت‌گیرد (جدول ۱-۹ و ۲-۹ دستورالعمل GFS)</p> <p>* تحصیل خالص دارایی‌های مالی پیش‌بینی شده است (جداول ۱-۹ و ۲-۹ دستورالعمل GFS)</p>	دارایی‌های مالی	۹

۱. منابع بودجه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور حدود ۱,۰۶۹/۵ هزار میلیارد ریال است که نسبت به رقم قانون بودجه سال ۱۳۸۲ افزایشی ۱۰/۴۶ درصدی را نشان می‌دهد. قابل توجه است که در اثر شفاف‌سازی نقل و انتقالات مربوط به انرژی، منابع در قانون بودجه سال ۱۳۸۲ نسبت به منابع در قانون بودجه سال ۱۳۸۱ از رشدی معادل ۳۹/۶۶ درصد برخوردار شده بود. بنابراین افزایش منابع در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۸۱ معادل ۵۴/۲۷ درصد رشد داشته است. این رشد با عنایت به نرخ تورم در سال ۱۳۸۱ (۱۵/۸ درصد)، برآورد رقم خوش‌بینانه ۱۶ درصد برای سال ۱۳۸۲ (بر مبنای تورم سالانه ۱۶/۲ درصد در هشت ماهه نخست سال ۱۳۸۲) و رقم انتظاری ۱۵ درصد برای سال ۱۳۸۳، می‌توان گفت که منابع بودجه‌ای، اندکی بیش از تورم سه ساله افزایش داشته است. تمام اقلام اصلی در طرف منابع بودجه‌ای در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۲ رشد نشان می‌دهند (جدول شماره ۳).

۲. از نظر ساختاری، در طرف منابع بودجه‌ای بالا رفتن سهم بودجه شرکت‌های دولتی و پایین آمدن سهم بودجه عمومی در بودجه کل کشور نشانه‌ای از جهت‌گیری به‌جانب گسترش ابعاد دولت است. این روند که در لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ نیز مشاهده شد، با خواسته‌های برنامه سوم سازگاری ندارد و تغییری نسبت به وضعیت سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ است. رشد منابع شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانک‌ها در سال ۱۳۸۳ معادل ۲۳/۴۲ درصد برآورد شده که بیش از رشد متوسط منابع بودجه‌ای کل کشور است.

۳. در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ سهم درآمدها در منابع ۲۰/۹۳ درصد است که نسبت به رقم مشابه در قانون بودجه سال ۱۳۸۲ (۲۱/۱۲ درصد) افت نشان داده است. بالارفتن سهم درآمدها در قانون بودجه سال ۱۳۸۲ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۸۱ برخاسته از تغییر تعریف درآمد و شفاف‌سازی است. بنابراین مقایسه سهم‌ها برای سال‌های پیش از ۱۳۸۲ تصویر نادرستی به‌دست می‌دهد.

۴. در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ سهم واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای (یعنی فروش ثروت و دارایی ملی) و نیز سهم واگذاری دارایی‌های مالی (یعنی تأمین مالی برای بودجه) نسبت به ارقام مشابه قانون بودجه سال ۱۳۸۲ افزایش یافته است و به ترتیب به ۱۴/۰۹ درصد (در مقابل ۱۳/۱۰ درصد) و ۷/۲۵ درصد (در مقابل ۶/۶۳ درصد) رسیده است. به این ترتیب، بودجه پیشنهادی بیش از گذشته به فروش ثروت ملی و عرضه اسناد مالی (قرض‌گیری) بستگی پیدا کرده است.

۵. رقم بسیار بزرگی که در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ با عنوان «ارقام دوبار منظور شده» درج شده است (۱۲۳/۷۷ هزار میلیارد ریال در مقابل رقم ۲۲/۱ هزار میلیارد ریالی قانون بودجه سال ۱۳۸۲) از هر نظر نگران‌کننده است. این رقم با هویتی بسیار نامشخص در بودجه نشان داده شده است و بزرگی رقم سبب شده است که پیگیری دلیل تغییر آن با اهمیت باشد. به رغم بزرگی رقم، دلیل وجود رقمی با این ابعاد در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ مشخص نیست. گفته می‌شود این رقم با رقم ۱۰۴ هزار میلیارد ریالی مندرج در ردیف ۴۹۱۱۷۰ مربوط به سایر درآمدهای حاصل از مالکیت دولت ارتباط دارد که بر اساس حکم بند

«د» از تبصره ۱۲ یک رقم کلان را به حساب بدهکار تعدادی از شرکتها منظور می‌کند. اما از یک طرف تفاوت این رقم با رقم منظور شده در تبصره مزبور و از طرف دیگر ماهیت محاسبه منابع و مصارف شرکتها موضوع را مبهم می‌کند.

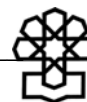
در مورد این بند از تبصره شایان ذکر است که لایحه بودجه مدعی شده است که برق تولیدی هم باید به قیمت فوب خلیج فارس محاسبه شود! تا آنجا که رویه‌های موجود در دنیا نشان می‌دهد، هرگز کسی برق را به قیمت فوب حساب نکرده است (یعنی برق را نمی‌توان به قیمت فوب یا سیف حساب کرد).

۶. سهم درآمدهای اختصاصی در بودجه کل کشور که در سال ۱۳۸۱ نسبت به سال ۱۳۸۰ افت نشان داده بود، در قانون بودجه سال ۱۳۸۲ بعد از افزایش بسیار زیاد درآمدها به دلیل شفاف‌سازی، به افت خود ادامه داد ولی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ این سهم افزایش نشان داده است. از آنجا که منطق بودجه‌ای ایجاب می‌کند که مبلغ درآمدها و هزینه‌های اختصاصی در حد امکان کاهش داده شود، صعودی شدن دوباره روند این درآمد، جهت‌گیری براننده‌ای نیست. رشد درآمدهای اختصاصی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ معادل ۴۰/۷۹ درصد است که در نفس خود رشد زیادی را نشان می‌دهد. به هر حال سهم درآمدهای اختصاصی در کل منابع بودجه‌ای روند صعودی گرفته است (نمودار شماره ۱).

۷. به‌طور خلاصه در کلان‌ترین سطح، منابع بودجه‌ای با افزایشی برخاسته از عوامل غیرتولیدی و تأکید محدودتر از گذشته بر منابع برخاسته از تولید، از نظر عدالت بین‌نسلی جایگاه نگران‌کننده‌ای دارد. از نظر ساختاری این بودجه برخلاف هدف‌های اعلام شده در برنامه سوم، حتی در سالهای پایانی برنامه نتوانسته است در مسیری حرکت کند که به کوچک‌شدن دولت منجر شود. بزرگ‌شدن نسبی شرکت‌های دولتی نشانه مشخصی از این وضعیت محسوب می‌شود.

با عنایت به وضعیت کلان بودجه پیشنهادی لازم است دست‌کم مجلس بتواند روندهای کلی حرکت دولت را شناسایی کند. برای این کار باید مستنداتی که میزان بدهی دولت و روند برداشت از منابع طبیعی را به‌درستی نشان می‌دهد، به‌عنوان مستندات لایحه بودجه ارائه شود. تنها در این حالت است که مجلس می‌تواند ببیند دولت تا چه اندازه از منابع متعلق به نسل‌های آینده برداشت کرده است یا تا چه اندازه بار ملی آنها را سنگین‌تر نموده است.

۸. در مورد درآمدهای دولت، که شاید عمده‌ترین بخش منابع از دیدگاه هویتی دولت باشد، رقم اصلی را باید مالیات‌ها تشکیل بدهد. مالیات‌ها در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ در حد ۳۴/۳۱ درصد درآمدها قرار دارد که این سهم در مقایسه با قانون سال ۱۳۸۲ افزایش و در مقایسه با عملکرد سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ نزولی است (جدول شماره ۴). دلیل این نزولی شدن را باید افزایش ارقام کلان در بودجه‌های سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ دانست. در این دو سال دولت بابت تبصره ۱۲ ارقام بسیار بزرگی افزوده است که بزرگنمایی درآمدهای دولت را ایجاد می‌کند. در نتیجه دیده می‌شود که درآمد دولت از محل مالکیت‌های دولتی در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ بزرگترین سهم را در کل درآمدهای دولت داشته است (نمودار شماره ۲). مقایسه منابع درآمدی دولت در بودجه‌های سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ با بودجه سال‌های قبل از ۱۳۸۲ نوعی مقایسه انحرافی است که نباید مبنای قضاوت قرار بگیرد. برای آن که مقایسه مفهوم داشته باشد،

لازم است برای سال‌های ۱۳۸۰ و قبل از آن، تعدیلی صورت پذیرد تا تصویری که از بودجه به دست می‌آید قابل قبول شود.

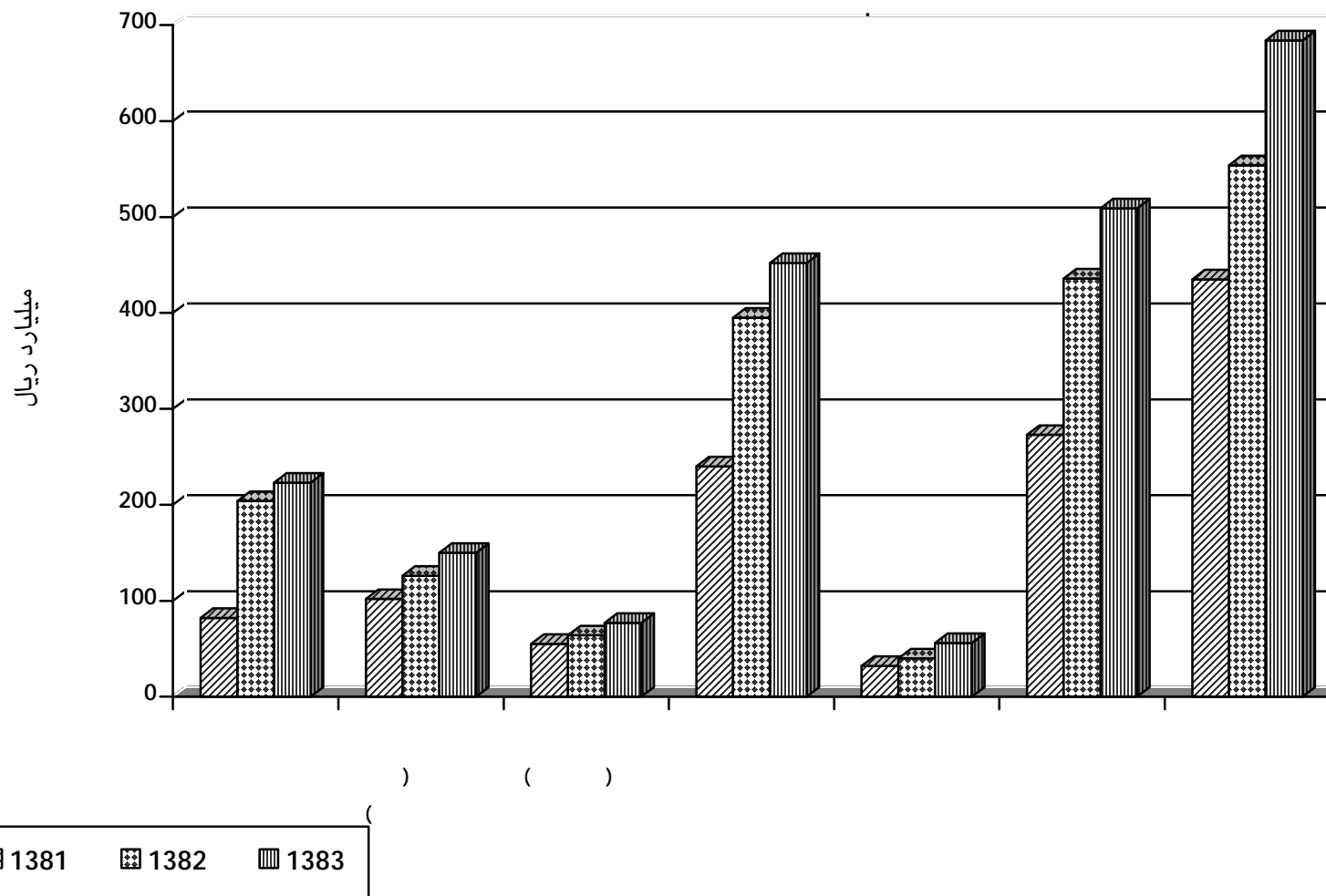
۹. نکته دیگری که در مورد رقم درآمد از محل مالکیت دولت به شرح مندرج در بودجه باید به آن عنایت شود این است که بودجه با این طبقه‌بندی یک جابه‌جایی غیرقابل دفاع را نیز انجام داده است. به بیان دیگر، حتی اگر ماهیت ارقام مورد تردید نباشد، هنوز این رقم کلان از نظر ماهوی باید در بخش واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای قرار داده شود. زیرا فرقی بین فروش نفت خام به خارج کشور و فروش نفت خام به داخل وجود ندارد. امر واقع این است که با هیچ منطقی نمی‌توان این دو رقم را دارای ماهیتی متفاوت دانست به ویژه آن که تبصره ۱۲ تأکید دارد که نفت خام را باید به قیمت فوب خلیج فارس قیمت‌گذاری کرد. انتخاب نادرست جای ثبت عملیات درخواستی در تبصره ۱۲ لایحه بودجه سبب شده است که تصویر عملیات بودجه‌ای دولت مخدوش شود.

۱۰. در قسمت واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای که در آن دریافتی‌های دولت از محل فروش منابع زیرزمینی، دارایی و ثروت ملی حاصل شده است، عمده‌ترین رقم به فروش منابع نفتی اختصاص دارد. در فاصله ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۳ سهم دریافتی دولت از محل فروش نفت رقمی در حد ۹۶/۷۶ تا ۹۹/۴۸ درصد از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای بوده است (جدول شماره ۵). در صورتی که رقم ارزش فروش نفت خام به داخل کشور هم به بخش واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای انتقال داده شود، دریافتی دولت از محل فروش ثروت نفت در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ به ۲۵۰/۸ هزار میلیارد ریال می‌رسد که بیش از درآمدهای بودجه عمومی است.

۱۱. در مورد واگذاری دارایی‌های مالی، یعنی تأمین مالی و قرض‌گیری توسط دولت، بالاترین میزان استفاده از حساب ذخیره ارزی صورت گرفته است. بعد از آن فروش سهام شرکت‌های دولتی رقم بالای درآمدی را ایجاد کرده است. (جدول ۸ شماره و نمودار ۳)

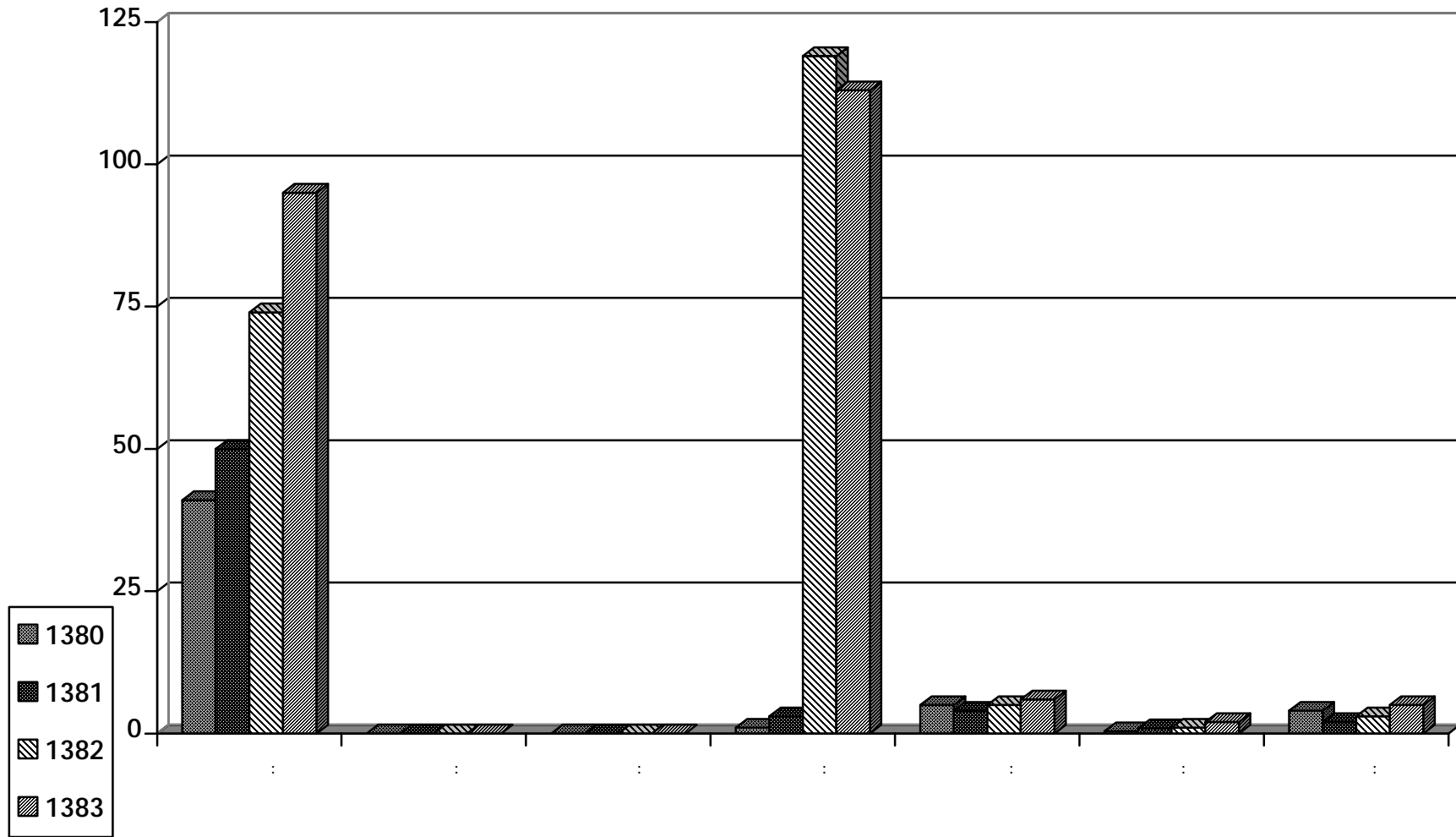
۹/۴۶	۲۰/۹۳	۲۲۳,۸۰۹,۸۴۵,۶۴۶	۱۴۷/۳۸	۲۱/۱۲	۲۰,۴۵۰,۸۴۳۵,۰۷۰	۵۵/۵۵	۱۱/۹۲	۸۲,۶۶۹,۸۹۰,۵۶۰	درآمدها
۱۸/۸۰	۱۴/۰۹	۱۵۰,۷۰۰,۳۵۰,۰۰۰	۲۳/۶۹	۱۳/۱۰	۱۲۶,۸۵۱,۷۵۰,۰۰۰	۴۱/۷۹	۱۴/۷۹	۱۰۲,۵۵۸,۰۴۹,۰۰۰	واگذاری داراییهای سرمایه‌ای (فروش ثروت و دارایی)
۲۰/۸۷	۷/۳۵	۷۷,۵۹۴,۱۲۷,۲۰۰	۱۶/۶۹	۶/۶۳	۶۴,۱۹۴,۱۸۶,۲۲۵	۱,۵۲۷/۵۰	۷/۹۳	۵۵,۰۱۲,۰۳۷,۹۷۶	واگذاری داراییهای مالی (تأمین مالی)
۱۴/۳۱	۴۲/۲۸	۴۵۲,۱۵۴,۳۲۲,۸۴۶	۶۴/۶۵	۴۰/۸۵	۳۹۵,۵۵۴,۳۷۱,۹۷۵	۸۶/۴۴	۳۴/۶۵	۲۴۰,۲۳۹,۹۷۷,۵۳۶	جمع منابع عمومی دولت
۴۰/۷۹	۵/۳۳	۵۶,۹۷۷,۱۱۱,۰۰۰	۲۲/۶۸	۴/۱۸	۴۰,۴۶۸,۴۶۱,۶۱۶	۴۲/۷۳	۴/۷۶	۳۲,۹۸۸,۲۷۸,۴۸۶	درآمد اختصاصی دولت
۱۶/۷۷	۴۷/۶۰	۵۰۹,۱۳۱,۴۳۳,۸۴۶	۵۹/۵۸	۴۵/۰۳	۴۳۶,۰۲۲,۸۳۳,۴۱۱	۷۹/۷۹	۳۹/۴۱	۲۷۳,۲۲۸,۲۵۶,۰۲۲	منابع بودجه عمومی کشور
۲۳/۴۲	۶۳/۹۷	۶۸۴,۱۷۷,۵۹۸,۲۳۹	۲۷/۱۷	۵۷/۲۵	۵۵۴,۳۲۷,۰۴۳,۰۱۹	۴۵/۱۰	۶۲/۸۸	۴۳۵,۹۱۴,۸۲۷,۰۰۷	منابع شرکتهای دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانکها
۲۰/۴۹	۱۱۱/۵۷	۱,۱۹۳,۳۰۹,۰۳۲,۰۸۵	۳۹/۶۶	۱۰۲/۲۸	۹۹۰,۳۵۹,۸۷۶,۴۳۰	۵۶/۷۵	۱۰۲/۲۸	۷۰۹,۱۴۳,۰۸۳,۰۲۹	جمع منابع
۴۶۰/۰۸	۱۱/۵۷	۱۲۳,۷۷۱,۷۲۳,۰۰۰	۳۹/۵۰	۲/۲۸	۲۲,۰۹۸,۷۵۷,۰۵۳	۸۱/۷۶	۲/۲۸	۱۵,۸۴۰,۸۴۲,۰۰۰	کسر می شود: ارقامی که دوبار منظور شده اند
۱۰/۴۶	۱۰۰/۰۰	۱,۰۶۹,۵۲۷,۳۰۹,۰۸۵	۳۹/۶۶	۱۰۰/۰۰	۹۶۸,۲۶۱,۱۱۹,۳۷۷	۵۶/۲۶	۱۰۰/۰۰	۶۹۳,۳۰۲,۲۴۱,۰۲۹	منابع بودجه کل کشور
۱۰/۹۰	۲۹/۶۳	۳۱۶,۸۸۶,۰۴۹,۱۴۶	۸۳/۶۰	۲۹/۵۱	۲۸۵,۷۴۹,۹۲۹,۵۶۶		۲۲/۴۵	۱۵۵,۶۳۵,۰۳۳,۶۴۰	هزینه
۱۱/۵۹	۸/۸۹	۹۵,۰۸۱,۶۲۳,۷۰۰	۵۴/۹۶	۸/۸۰	۸۵,۲۰۶,۶۶۹,۲۳۹		۷/۹۳	۵۴,۹۸۷,۱۱۰,۳۶۰	تملك داراییهای سرمایه ای (خرید ثروت و دارایی)
۱۳/۰۳	۳/۷۶	۴۰,۱۸۶,۶۰۰,۰۰۰	۲۰/۰۴	۳/۶۷	۳۵,۵۵۳,۱۷۳,۰۰۰		۴/۲۷	۲۹,۶۱۷,۸۲۳,۱۳۶	تملك داراییهای مالی (بازپرداخت منابع یا پرداخت به سایرین)
					۱۰,۹۵۵,۵۰۰,۰۰۰				کسر می شود صرفه جویی ضمن اجرای بودجه
۱۴/۳۱	۴۲/۲۸	۴۵۲,۱۵۴,۳۲۲,۸۴۶	۶۴/۶۵	۴۰/۸۵	۳۹۵,۵۵۴,۳۷۱,۹۷۵	۸۶/۴۴	۳۴/۶۵	۲۴۰,۲۳۹,۹۷۷,۵۳۶	جمع مصارف عمومی دولت
۴۰/۷۹	۵/۳۳	۵۶,۹۷۷,۱۱۱,۰۰۰	۲۲/۶۸	۴/۱۸	۴۰,۴۶۸,۴۶۱,۶۱۶	۴۲/۷۳	۴/۷۶	۳۲,۹۸۸,۲۷۸,۴۸۶	هزینه از محل درآمدهای اختصاصی
۱۶/۷۷	۴۷/۶۰	۵۰۹,۱۳۱,۴۳۳,۸۴۶	۵۹/۵۸	۴۵/۰۳	۴۳۶,۰۲۲,۸۳۳,۴۱۱	۷۹/۷۹	۳۹/۴۱	۲۷۳,۲۲۸,۲۵۶,۰۲۲	مصارف بودجه عمومی دولت
۲۳/۴۲	۶۳/۹۷	۶۸۴,۱۷۷,۵۹۸,۲۳۹	۲۷/۱۷	۵۷/۲۵	۵۵۴,۳۲۷,۰۴۳,۰۱۹	۴۵/۱۰	۶۲/۸۸	۴۳۵,۹۱۴,۸۲۷,۰۰۷	مصارف شرکتهای دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت و بانکها
۲۰/۴۹	۱۱۱/۵۷	۱,۱۹۳,۳۰۹,۰۳۲,۰۸۵	۳۹/۶۶	۱۰۲/۲۸	۹۹۰,۳۵۰,۸۷۶,۴۳۰	۵۶/۷۵	۱۰۲/۲۸	۷۰۹,۱۴۳,۰۸۳,۰۲۹	جمع مصارف
۴۶۰/۰۸	۱۱/۵۷	۱۲۳,۷۷۱,۷۲۳,۰۰۰	۳۹/۵۰	۲/۲۸	۲۲,۰۹۸,۷۵۷,۰۵۳	۸۱/۷۶	۲/۲۸	۱۵,۸۴۰,۸۴۲,۰۰۰	کسر می شود: ارقامی که دوبار منظور شده اند
۱۰/۴۶	۱۰۰/۰۰	۱,۰۶۹,۵۲۷,۳۰۹,۰۸۵	۳۹/۶۶	۱۰۰/۰۰	۹۶۸,۲۶۱,۱۱۹,۳۷۷	۵۶/۲۶	۱۰۰/۰۰	۶۹۳,۳۰۲,۲۴۱,۰۲۹	مصارف بودجه کل کشور

۱۸/۱۷	۷۷/۲۴	۰۰,۱۴۱,۰۹۰,۱۰۶	.	۰۰,۱۴۱,۰۹۰,۱۰۶		۰۲/۸۹	۴۲,۴۲۹,۸۱۰,۳۱۰	۶۴۳,۶۸۳,۳۰۹	۴۱,۷۸۶,۱۳۲,۰۰۱	بخش یکم: درآمدهای مالیاتی
	۰/۰۰	.	.	.		۲۱/۹۹	۱۷,۰۸۱,۲۱۲,۰۰۰	۱۷,۰۸۱,۲۱۲,۰۰۰	.	بخش دوم: کمک‌های اجتماعی
			.	.						بخش سوم: کمک‌های بلاعوض
۲۰۷/۳۳	۶/۱۲	۳,۹۷۱,۴۴۶,۸۹۰	.	۳,۹۷۱,۴۴۶,۸۹۰		۱/۶۱	۱,۲۹۲,۲۰۲,۶۲۷	.	۱,۲۹۲,۲۰۲,۶۲۷	بخش چهارم: درآمدهای حاصل از مالکیت دولت
-۲۹	۱۰/۲۰	۶,۶۰۳,۷۴۶,۸۶۴	۲,۴۷۱,۹۰۲,۴۰۴	۴,۱۳۱,۸۴۴,۴۶۰		۱۱/۶۸	۹,۳۷۰,۹۸۰,۰۰۹۶	۴,۲۱۸,۸۱۱,۰۰۶۱	۰,۱۰۲,۱۶۹,۰۳۰	بخش پنجم: درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات
۱۳۱/۰۴	۱/۳۹	۹۰,۴۹۰,۳,۳۱۲	.	۹۰,۴۹۰,۳,۳۱۲		۰/۴۹	۳۹۱,۶۶۳,۲۹۰	۱۹,۷۲۹	۳۹۱,۶۴۳,۰۶۱	بخش ششم: درآمد حاصل از جرایم و خسارات
-۶۴/۰۳	۰	۳,۲۴۸,۹۷۴,۸۴۷	۳۳۹,۶۶۷,۴۲۰	۲,۹۰۹,۳۰۷,۴۲۷		۱۱/۴۲	۹,۱۰۸,۹۹۳,۶۸۷	۴,۶۳۰,۱۳۶,۲۲۰	۴,۰۲۳,۸۰۷,۴۶۲	بخش هفتم: درآمدهای متفرقه
-۱۹/۰۸	۱۰۰/۰۰	۶۴,۹۲۰,۱۶۷,۰۲۴	۲,۸۱۱,۰۶۹,۸۲۴	۶۲,۱۰۸,۰۹۷,۲۰۰		۱۰۰/۰۰	۸۰,۲۲۴,۹۱۷,۰۱۰	۲۷,۰۷۸,۸۶۲,۳۲۴	۵۳,۱۴۶,۰۵۴,۶۸۶	درآمدهای بودجه ای

۲۸/۳۰	۳۴/۳۱	۹۶,۳۴۶,۶۲۰,۳۶۴	۳۸۷,۳۶۰,۰۰۰	۹۰,۹۰۹,۲۶۰,۳۶۴		۴۹/۷۷	۷۰,۰۹۴,۷۸۹,۶۴۷	۳۱۴,۱۶۱,۶۱۶	۷۴,۷۸۰,۶۲۸,۰۳۱	بخش یکم: درآمدهای مالیاتی
۲۰/۰۰	۱۰/۶۸	۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	.		Na	۲۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	.	بخش دوم: کمک‌های اجتماعی
	۰/۰۰	.	.	.		Na		.	.	بخش سوم: کمک‌های بلاعوض
-۰/۱۴	۴۰/۳۹	۱۱۳,۴۳۴,۳۶۰,۷۳۴	.	۱۱۳,۴۳۴,۳۶۰,۷۳۴		۴۸/۸۳	۱۱۹,۰۸۰,۹۶۳,۳۰۲	.	۱۱۹,۰۸۰,۹۶۳,۳۰۲	بخش چهارم: درآمدهای حاصل از مالکیت دولت
۲۹/۴۲	۶/۱۹	۱۷,۳۹۰,۶۴۹,۰۴۸	۱۰,۹۴۴,۰۸۰,۰۰۰	۶,۴۴۶,۵۶۹,۰۴۸		۱۰۲/۰۱	۱۳,۴۴۱,۰۷۰,۲۰۰	۸,۰۶۸,۸۷۰,۰۰۰	۰,۳۲۲,۲۰۰,۲۰۰	بخش پنجم: درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات
۶۰/۶۰	۰/۹۲	۲,۰۸۳,۲۷۰,۰۰۰	۱۲,۱۲۰,۰۰۰	۲,۰۷۱,۱۵۰,۰۰۰		۷۲/۳۴	۱,۰۵۹,۰۰۰,۰۰۰	۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۱,۰۴۷,۰۰۰,۰۰۰	بخش ششم: درآمد حاصل از جرایم و خسارات
۸۸/۰۱	۷/۰۱	۲۱,۰۷۷,۱۰۱,۰۰۰	۱۰,۶۲۳,۰۰۱,۰۰۰	۱۰,۴۵۴,۶۰۰,۰۰۰		۱۶۳/۸۴	۱۱,۲۱۰,۰۶۸,۴۸۷	۷,۹۸۳,۴۳۰,۰۰۰	۳,۲۲۷,۱۳۸,۴۸۷	بخش هفتم: درآمدهای متفرقه
۱۴/۶۸	۱۰۰/۰۰	۲۸۰,۸۳۶,۹۰۶,۶۴۶	۵۶,۹۷۷,۱۱۱,۰۰۰	۲۲۳,۸۵۹,۷۹۵,۶۴۶		۲۷۱,۴۹	۲۴۴,۸۸۶,۸۹۶,۶۸۶	۴۰,۳۷۸,۴۶۱,۶۱۶	۲۰۴,۰۰۸,۴۳۰,۰۷۰	درآمدهای بودجه ای

- ( ) .

۴۲/۵	۹۹/۴۴	۱۰۲,۵۵۳,۴۰۰,۰۰۰	.	۱۰۲,۵۵۳,۴۰۰,۰۰۰		۹۹/۴۸	۷۱,۹۵۷,۰۸۴,۴۰۰	.	۷۱,۹۵۷,۰۸۴,۴۰۰	بخش یکم: درآمد نفت
۲۴۶/۴۹	۰,۰۷	۷۳,۹۲۸,۴۹۳	۲۱,۸۴۱,۰۸۰	۵۲,۰۸۷,۴۱۳		-/۰۳	۲۱,۳۳۶,۵۱۸	.	۲۱,۳۳۶,۵۱۸	بخش سوم: فروش ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی
۴۰/۹۸	۰/۱۳	۱۳۸,۳۶۸,۴۳۲	.	۱۳۸,۳۶۸,۴۳۲		-/۱۴	۹۸,۰۷۹,۹۱۲	.	۹۸,۰۷۹,۹۱۲	بخش چهارم: فروش و واگذاری زمین
۲۰/۷۷	۰/۱۴	۱۴۵,۵۰۲,۲۵۸	۲,۸۳۴,۳۷۴	۱۴۲,۶۶۷,۸۸۴		-/۱۷	۱۲۰,۴۸۱,۶۹۴	.	۱۲۰,۴۸۱,۶۹۴	بخش پنجم: فروش ماشین‌آلات و تجهیزات
۵۷/۷۶	۰/۲۱	۲۱۵,۱۸۳,۶۳۸	.	۲۱۵,۱۸۳,۶۳۸		-/۱۹	۱۳۶,۳۹۵,۷۲۱	.	۱۳۶,۳۹۵,۷۲۱	بخش نهم: فروش و واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای
۴۲/۵۷	۱۰۰/۰۰	۱۰۳,۱۲۶,۲۸۲,۸۲۱	۲۴,۶۷۵,۴۵۴	۱۰۳,۱۰۱,۶۰۷,۳۶۷		۱۰۰/۰۰	۷۲,۳۳۳,۳۷۸,۲۴۵	.	۷۲,۳۳۳,۳۷۸,۲۴۵	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

- ( ) .

۹/۳۵	۹۶/۷۶	۱۴۶,۷۹۰,۰۰۰,۰۰۰	.	۱۴۶,۷۹۰,۰۰۰,۰۰۰		۹۸/۰۲	۱۳۴,۲۳۲,۱۰۰,۰۰۰	.	۱۳۴,۲۳۲,۱۰۰,۰۰۰	بخش یکم: درآمد نفت
۱۲۰/۵۱	-/۲۶	۳۸۷,۰۰۰,۰۰۰	.	۳۸۷,۰۰۰,۰۰۰	۱۳۷,۳۹	-/۱۳	۱۷۵,۵۰۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۱۵,۵۰۰,۰۰۰	بخش سوم: فروش ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی
۴۳/۴۰	-/۲۶	۳۹۳,۲۰۰,۰۰۰	.	۳۹۳,۲۰۰,۰۰۰	۹۸/۳۱	-/۲۰	۲۷۴,۲۰۰,۰۰۰	.	۲۷۴,۲۰۰,۰۰۰	بخش چهارم: فروش و واگذاری زمین
-۲/۱۷	۰/۳۰	۴۴۹,۹۵۰,۰۰۰	.	۴۴۹,۹۵۰,۰۰۰	۲۱۶/۱۱	-/۳۴	۴۵۹,۹۵۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۲۹,۹۵۰,۰۰۰	بخش پنجم: فروش ماشین‌آلات و تجهیزات
۱۰۴/۴۶	۲/۴۳	۳,۶۸۰,۲۰۰,۰۰۰	.	۳,۶۸۰,۲۰۰,۰۰۰	۷۳۶/۴۹	۱/۳۱	۱,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰	.	۱,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰	بخش نهم: فروش و واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای
۱۰/۷۸	۱۰۰/۰۰	۱۵۱,۷۰۰,۳۵۰,۰۰۰	.	۱۵۱,۷۰۰,۳۵۰,۰۰۰	۳۲/۷۹	۱۰۰/۰۰	۱۳۶,۹۴۱,۷۵۰,۰۰۰	۹۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۳۶,۸۵۱,۷۵۰,۰۰۰	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

( )

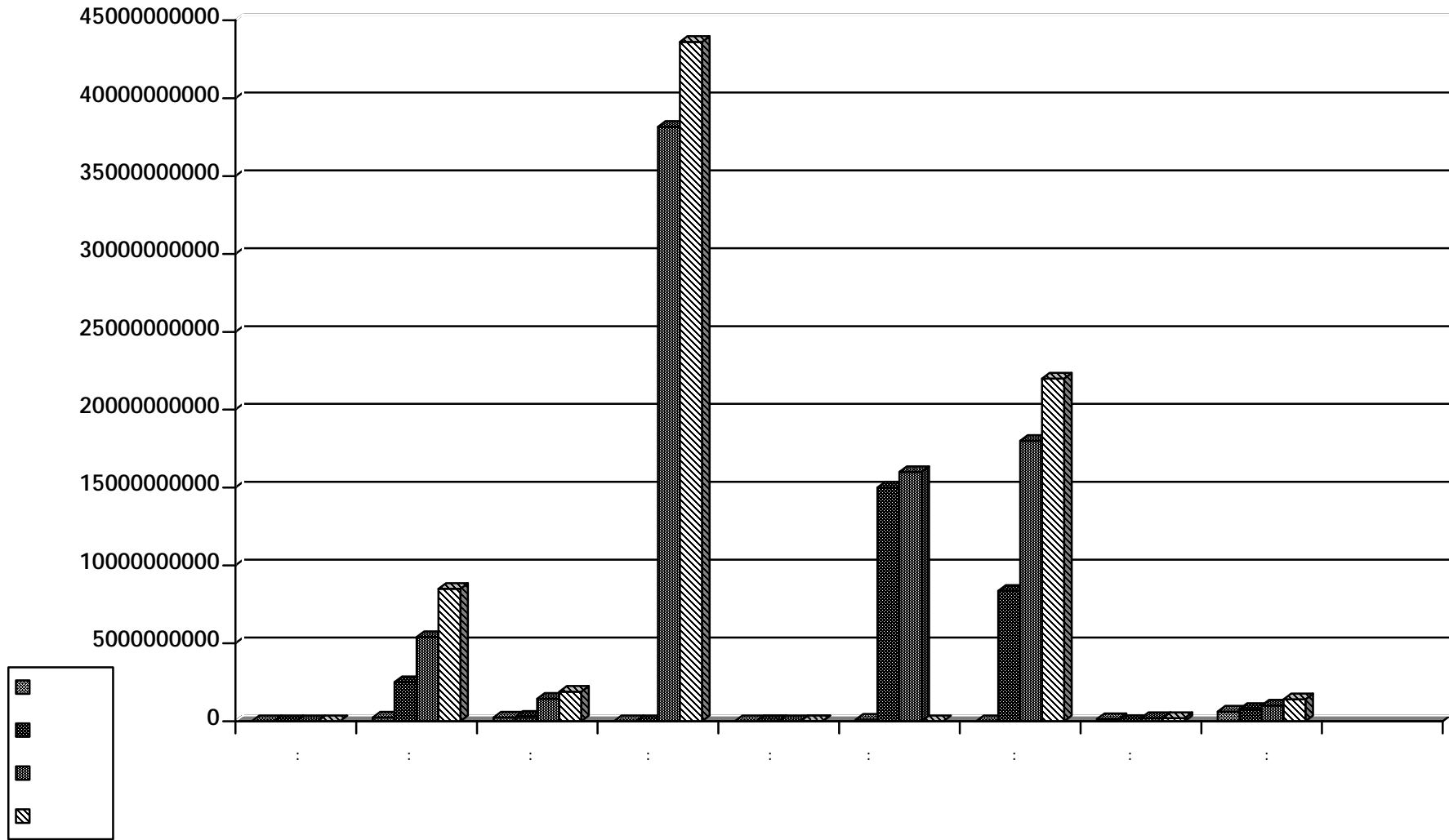
مصوب سال ۱۳۸۱				عملکرد سال ۱۳۸۰					
	۰/۰۰	۰	۰	۰	۰/۰۰	۰	۰	۰	بخش یکم: استقراض از سیستم بانکی
۸/۳۶	۵/۳۱	۲,۴۹۸,۰۵۷,۵۳۰	۰	۲,۴۹۸,۰۵۷,۵۳۰	۶۸/۲۰	۲,۳۰۵,۲۷۸,۴۶۱	۰	۲,۳۰۵,۲۷۸,۴۶۱	بخش دوم: فروش اوراق مشارکت
۲۴/۸۲	۰/۵۹	۲۸۴,۱۰۴,۴۱۲	۰	۲۸۴,۱۰۴,۴۱۲	۶/۷۷	۲۲۸,۸۹۲,۹۴۷	۰	۲۲۸,۸۹۲,۹۴۷	بخش سوم: استفاده از تسهیلات خارجی
۰	۷۴/۸۴	۳۵,۸۷۶,۰۰۰,۰۰۰	۰	۳۵,۸۷۶,۰۰۰,۰۰۰	۰/۰۰	۰	۰	۰	بخش چهارم: استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی
۳۵۱/۷۴	۰/۰۱	۳,۳۹۳,۹۶۳	۰	۳,۳۹۳,۹۶۳	۰/۰۲	۷۲۹,۱۷۶	۰	۷۲۹,۱۷۶	بخش پنجم: دریافت اصل وام‌های خارجی دولت
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	بخش ششم: پیش فروش بابت حج تمتع
۸/۸۳۲	۱۷/۴۵	۸,۳۶۳,۹۹۱,۹۴۰	۰	۸,۳۶۳,۹۹۱,۹۴۰	۲/۷۷	۹۳,۶۳۸,۳۷۴	۰	۹۳,۶۳۸,۳۷۴	بخش هفتم: وصولی از محل واگذاری شرکت‌های دولتی
-۵/۵۸	۰/۳۷	۱۲۸,۲۴۷,۶۹۵	۰	۱۲۸,۲۴۷,۶۹۵	۴/۰۲	۱۳۵,۸۳۲,۶۷۴	۰	۱۳۵,۸۳۲,۶۷۴	بخش هشتم: دریافت اصل وام‌های داخلی دولت
۲۷/۳۱	۱/۶۴	۷۸۳,۹۹۲,۴۵۶	۰	۷۸۳,۹۹۲,۴۵۶	۱۸/۲۲	۶۱۵,۷۹۲,۳۲۱	۰	۶۱۵,۷۹۲,۳۲۱	بخش نهم: برگشتی از سال‌های قبل
۱,۳۶۸/۳۱	۱۰۰/۰۰	۴۷,۹۳۷,۶۸۷,۹۹۶	۰	۴۷,۹۳۷,۶۸۷,۹۹۶	۱۰۰/۰۰	۳,۳۸۰,۱۶۳,۷۵۳	۰	۳,۳۸۰,۱۶۳,۷۵۳	واگذاری دارایی‌های مالی

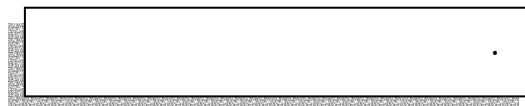
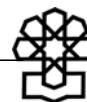
( )

برآورد سال ۱۳۸۳				برآورد سال ۱۳۸۲					
	۰/۰۰	۰	۰	۰	۰/۰۰	۰	۰	۰	بخش یکم: استقراض از سیستم بانکی
۵۷/۴۱	۱۰/۹۵	۸,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۰	۸,۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۱۶/۱۷	۸/۴۱	۵,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۰	۵,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۳۱/۳۳	۲/۴۳	۱,۸۸۸,۲۹۹,۰۰۰	۰	۱,۸۸۸,۲۹۹,۰۰۰	۴۰/۱۱	۲/۲۴	۱,۴۳۷,۸۸۲,۰۰۰	۰	۱,۴۳۷,۸۸۲,۰۰۰
۱۴/۲۹	۵/۳۱	۴۳,۶۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۰	۴۳,۶۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۶/۳۷	۵۹/۴۴	۳۸,۱۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۰	۳۸,۱۶۰,۰۰۰,۰۰۰
۵/۹۱	۰/۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	۰	۳,۵۰۰,۰۰۰	۰/۳۳	۰/۰۱	۳,۳۰۴,۷۲۵	۰	۳,۳۰۴,۷۲۵
-۱۰۰/۰۰	۰/۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	بخش ششم: پیش فروش بابت حج تمتع
۲۲/۲۲	۲۸/۳۵	۲۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۰	۲۲,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۱۵/۲۱	۲۸/۰۴	۱۸,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
-۱/۳۸	۰/۳۵	۱۹۰,۳۲۸,۳۰۰	۰	۱۹۰,۳۲۸,۳۰۰	۵۰/۴۹	۰/۳	۱۹۳,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱۹۳,۰۰۰,۰۰۰
۴۰/۰۰	۱/۸۰	۱,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۷/۵۵	۱/۵۶	۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۰	۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۲۰/۸۷	۱۰۰/۰۰	۷۷,۵۹۴,۱۲۷,۲۰۰	۰	۷۷,۵۹۴,۱۲۷,۲۰۰	۳۳/۹۱	۱۰۰/۰۰	۶۴,۱۹۴,۱۸۶,۷۲۵	۰	۶۴,۱۹۴,۱۸۶,۷۲۵

( ) .

تغییرات اعتبارات در لایحه بودجه ۱۳۸۳ در مقایسه با سال ۱۳۸۲ تحت دو عنوان کلی تغییرات اعتباری و غیراعتباری قابل بررسی است.

( ) ( )

۱. مجموع اعتبارات هزینه‌ای بودجه عمومی کشور (اعتبارات جاری + از محل درآمد اختصاصی + تملک دارایی‌های مالی) از مبلغ ۳۶۱,۷۷۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۲ به مبلغ ۴۱۴,۰۴۹/۷ میلیارد ریال افزایش یافته است که نشان دهنده رشدی در حدود ۱۴/۴ درصد است. نسبت هزینه‌های مزبور به کل بودجه عمومی کشور با کاهش ۱/۶ درصد از ۸۲/۹ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۸۱/۳ درصد در سال ۱۳۸۳ کاهش یافته است.

۲. با توجه به حکم قانونی ماده واحده بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور مبنی بر صرفه‌جویی در اعتبارات تا حدود ۷۰ درصد هزینه‌های جاری، رشد اعتبارات مزبور در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۲ معادل ۱۴ درصد خواهد بود. این عدد بدون احتساب اعتبار مربوط به شفاف‌سازی انرژی (که صرفه‌جویی در آن به علت ماهیت درآمد - هزینه‌ای امکان‌پذیر نیست) به ۲۲/۲ درصد بالغ خواهد شد.

۳. تغییرات مربوط به اعتبارات هزینه‌ای در بودجه سال ۱۳۸۳ به شرح جدول زیر است:

(میلیارد ریال)

۱۱	۳۱۶,۸۸۶/۰	۲۸۵,۷۴۹/۹	مجموع اعتبارات جاری
-	(۱۰۴,۰۰۰/۰)	(۱۰۳,۸۸۶/۰)	کسر می‌شود: هزینه مربوط به شفاف‌سازی انرژی
۱۷	۲۱۲,۸۸۶/۰	۱۸۱,۸۶۳/۹	اعتبارات جاری (ملی، استانی، ردیف‌ها)
۷	۹۵,۷۱۷/۵	۸۹,۷۳۵/۳	اعتبار دستگاه‌های اجرایی ملی
۱۴	۴۸,۴۷۱/۷	۴۲,۴۰۶	اعتبار دستگاه‌های اجرایی استانی
۳۸	۶۸,۶۹۶/۸	۴۹,۷۲۲/۶	ردیف‌های متفرقه بودجه

۴. بخش عمده اعتبارات جاری مربوط به وزارتخانه‌های آموزش و پرورش (۳۸,۷۷۷/۴ میلیارد ریال)، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح (۳۴,۲۰۹/۴ میلیارد ریال)، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (۲۳,۰۵۹/۸ میلیارد ریال) و واحدهای تابعه آنهاست. بدون در نظر گرفتن اعتبارات مربوط به شفاف‌سازی انرژی، وزارتخانه‌های مزبور به ترتیب ۱۸/۲ درصد، ۱۶ درصد، ۱۰/۸۳ درصد و در مجموع ۴۲/۵ درصد از اعتبارات هزینه‌ای بودجه را به خود اختصاص داده‌اند.

۵. چگونگی توزیع اعتبارات هزینه‌ای دستگاه‌های اجرایی و ردیف‌های ملی نسبت به سال ۱۳۸۲ متفاوت است. در این میان رشد حدود ۱۰ دستگاه اجرایی و ردیف بودجه‌ای بین ۶۰ تا ۱۵۰ درصد، حدود ۲۴ دستگاه و ردیف بین ۲۵ تا ۵۰ درصد، حدود ۵۱ دستگاه و ردیف صفر و برای حدود ۲۳ دستگاه و ردیف منفی است. بیش‌ترین رشد اعتبارات هزینه‌ای (معادل ۷۱۱ درصد) متعلق به پژوهشکده حمل و نقل و ارتباطات است. از نمونه‌های دیگر، وزارت نیرو (۱۵۷/۹ درصد)، شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی (صفر درصد)، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی (۱۵/۸- درصد)، دادگستری جمهوری اسلامی ایران (۷/۵- درصد) مرکز خدمات حوزه‌های علمیه (۷/۱- درصد)، سازمان تبلیغات اسلامی (۲۲/۶- درصد) و وزارت نفت (۸/۸- درصد) را می‌توان نام برد.

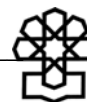
۶. بخشی از اعتبارات هزینه‌ای برخی از دستگاه‌های اجرایی از محل درآمدهای اختصاصی تأمین می‌شود که در بین آن‌ها بیش‌ترین سهم متعلق به سازمان تأمین اجتماعی و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی است. هزینه‌های مزبور از مبلغ ۴۰,۴۶۸/۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۲ به ۵۶,۹۷۷/۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ افزایش یافته که به معنای رشدی معادل ۴۰/۸ درصد است. با توجه به این که اعتبارات مزبور می‌تواند هم به صورت هزینه‌ای (جاری) و هم به صورت سرمایه‌ای مصرف شود تفکیک آن در لایحه بودجه مشخص نیست. لذا چنان‌چه کل اعتبار مزبور به عنوان هزینه‌ای (جاری) در نظر گرفته شود رشد اعتبارات هزینه‌ای نسبت به سال ۱۳۸۲ بدون در نظر گرفتن اعتبار مربوط به شفاف‌سازی انرژی معادل ۲۱/۴ درصد خواهد شد.

۷. بخش دیگری از هزینه‌های بودجه‌ای موضوع تملک دارایی‌های مالی است. اعتبارات این بخش با رشدی معادل ۱۳ درصد از ۳۵,۵۵۳/۷ به ۴۰,۱۸۶/۶ میلیارد ریال افزایش یافته است. افزایش مزبور عمدتاً مربوط به بازپرداخت اصل تسهیلات بانکی (معادل ۴۹۹/۷ میلیارد ریال) و بازپرداخت و ام‌های خارجی و تعهدات (معادل ۴,۵۹۳/۴ میلیارد ریال) است.

۸. ویژگی‌های مهم اعتبارات هزینه‌ای به شرح جدول زیر است:

۱۶/۸	۷۴,۳۲۶/۳	۶۳,۶۳۹/۲	فصل اول (جبران خدمت کارکنان) (میلیارد ریال)
%۱/۲	%۲۳/۴	%۲۲/۲	نسبت هزینه‌های جبران خدمت کارکنان به کل هزینه‌های جاری
-	%۳۵	%۳۵	نسبت هزینه‌های جبران خدمت کارکنان به هزینه‌های جاری (بدون اعتبار شفاف‌سازی)
%۴	%۴۱	%۳۷	نسبت درآمدهای مالیاتی به هزینه‌های جاری

تجزیه و تحلیل ویژگی‌های فوق نشان می‌دهد که افزایش اعتبار فصل اول از ضابطه مشخصی تبعیت نمی‌کند. به عنوان مثال ۱۲ دستگاه اجرایی و ردیف با کاهش اعتبار فصل اول مواجه‌اند که از آن جمله

وزارت امور اقتصاد و دارایی (۱/۳ درصد) و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (۸۷/۹ درصد) را می‌توان نام برد. در بین دستگاه‌هایی که دارای افزایش اعتبار در فصل اول هستند حداقل افزایش اعتبار برای دیوان عدالت اداری (معادل ۱/۹ درصد) و حداکثر آن (معادل ۱۰۸/۱ درصد) برای وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ردیف «اجرای برنامه‌های توسعه مدیریت و منابع» است.

(

۱. نسبت اعتبارات سرمایه‌ای به کل بودجه عمومی دولت از ۱۹/۵ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۱۸/۷ درصد در سال ۱۳۸۳ کاهش یافته است. بیش‌ترین کاهش در اعتبارات فصول عمرانی مربوط به فصل اداره امور قضایی، ثبتی و موقوفات (۴۸ درصد نسبت به سال ۱۳۸۲) و بیش‌ترین افزایش مربوط به فصل تحقیقات (با ۸۲ درصد نسبت به سال ۱۳۸۲) است. با توجه به اولویت طرح‌های بخش آب و کشاورزی در برنامه سوم توسعه، اعتبارات فصل کشاورزی با ۳۳ درصد رشد از ۲,۵۳۷ میلیارد ریال به ۳,۳۷۷/۸ میلیارد ریال افزایش یافته است. لکن اعتبارات فصل منابع آب، بدون افزایش و معادل اعتبار مصوب سال ۱۳۸۲ در نظر گرفته شده است.

۲. اعتبارات طرح‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای در سال ۱۳۸۳ با رشدی معادل ۱۱/۶ درصد نسبت به سال ۱۳۸۲ از مبلغ ۸۵,۲۰۶/۳ میلیارد ریال به مبلغ ۹۵,۰۸۱/۶ میلیارد ریال افزایش یافته است که در این میان اعتبارات طرح‌های ملی معادل ۵۰,۸۵۸/۲ میلیارد و اعتبارات طرح‌های استانی معادل ۲۲,۵۵۷/۳ میلیارد و ردیف‌های متفرقه معادل ۲۱,۶۶۶/۱ میلیارد ریال است که نسبت به سال ۱۳۸۲ به ترتیب دارای رشد ۱/۷ درصد، ۴۰/۷ درصد و ۱۲/۹ درصد می‌باشند.

(میلیارد ریال)

۱۱/۶	۹۵,۰۸۱/۶	۸۵,۲۰۶/۳	اعتبارات سرمایه‌ای
۱/۷	۵۰,۸۵۸/۲	۴۹,۹۸۷/۹	طرح‌های ملی
۴۰/۷	۲۲,۵۵۷/۳	۱۶,۰۳۰/۷	طرح‌های استانی
۱۲/۹	۲۱,۶۶۶/۱	۱۹,۱۸۷/۷	ردیف‌های متفرقه

۳. ردیف‌های متفرقه تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای با افزایشی معادل ۱۲/۹ درصد از ۱۹,۱۸۷/۷ به ۲۱,۶۶۶/۱ میلیارد ریال افزایش یافته است. در این ردیف‌ها اعتباری معادل ۴۵۰۰ میلیارد ریال برای پرداخت وجوه اداره شده به سیستم بانکی و ۱۱۰۰ میلیارد ریال برای طرح‌های فصل راه و ترابری در قالب جداول جداگانه در لایحه بودجه اختصاص یافته است. با توجه به بالا بودن هزینه‌های مربوط به طرح‌های فصل راه و ترابری، احتمال می‌رود که این جدول صرفاً برای پاسخ‌گویی به درخواست‌های روزافزون این بخش باشد.

۴. در اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مبالغی تحت عنوان کمک‌های فنی و اعتباری یا طرح‌های اشتغال‌زا منظور شده است که با توجه به ماهیت طرح‌های مزبور همچون کمک‌های فنی و اعتباری به بخش غیردولتی (در فصل کشاورزی) یا کمک‌های فنی و اعتباری در فصل راه و ترابری، با تعریف قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مطابقت ندارد و این گونه طرح‌ها باید در سرفصل دیگری بجز اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای قرار گیرند. تعداد این گونه طرح‌ها در حوزه طرح‌های ملی ۱۹ طرح با اعتباری معادل ۲,۱۷۰/۷ میلیارد ریال برای سال ۱۳۸۳ است که با در نظر گرفتن حدود ۶,۶۷۰/۷ میلیارد ریال اعتبار منظور شده برای وجوه اداره شده در ردیف‌های متفرقه مجموعاً معادل ۷ درصد از اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به این امور اختصاص یافته است.

۵. از تعداد ۲۶۶ طرحی که قرار بود در سال ۱۳۸۲ خاتمه یابند (به استثنای طرح‌های تجهیزاتی و تعمیراتی که جنبه مستمر دارند) برای تعداد ۸۵ طرح اعتباری منظور نشده که می‌تواند نشانی بر اتمام آن‌ها باشد. از میان بقیه، خاتمه تعداد ۶۳ طرح با پیش‌بینی اعتباری حدود ۵,۴۷۷/۴ میلیارد ریال به سال ۱۳۸۳ موکول شده و برای ادامه عملیات تعداد ۱۱۸ طرح باقی‌مانده و سایر طرح‌ها، اعتباراتی در پیوست لایحه بودجه قید شده است.

۶. در پیوست لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ حدود ۳۱۴ طرح تجهیزاتی و تعمیراتی دیده می‌شود که برای سال ۱۳۸۳ آن‌ها اعتباری معادل ۲,۴۴۴/۷ میلیارد ریال منظور شده است. پیش‌بینی سال خاتمه طرح‌های مزبور در پیوست طرح‌های لایحه متفاوت و در مورد برخی سال ۱۳۸۲ و برخی دیگر سال‌های بعد از ۱۳۸۳ قید شده است. طرح‌های مزبور با توجه به ماهیت مستمر خود مصداق تعریف‌های به عمل آمده از طرح در قانون برنامه و بودجه و قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت نبوده و اگرچه می‌تواند تحت عنوان تملک دارایی سرمایه‌ای طبقه‌بندی شود لکن به نظر می‌رسد که بازنگری در این طبقه‌بندی و تفکیک اعتباراتی که در راستای توسعه و احداث به مصرف می‌رسد با اعتباراتی که صرف تعمیر و بازسازی یا جایگزینی تجهیزات می‌شود ضروری می‌باشد.

۷. تعداد طرح‌های ملی جدید در پیوست اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (به استثنای طرح‌های تجهیزاتی و تعمیراتی) ۴۲ طرح است که از آن میان، ۲ طرح مربوط به اعتبارات وام بانک جهانی است. بدون احتساب اعتبار طرح‌های وامی، برای طرح‌های جدید در سال ۱۳۸۳ معادل ۱,۶۱۲/۵ میلیارد ریال و برای سال‌های بعد آن‌ها ۷,۶۲۸ میلیارد ریال اعتبار پیش‌بینی شده است. میانگین دوران اجرای این گروه از طرح‌های جدید با احتساب تأمین اعتباری معادل سال جاری حدود ۴/۷ سال خواهد بود.

۸. خاتمه تعداد ۳۵۲ طرح از پیوست لایحه بودجه، سال ۱۳۸۴ پیش‌بینی شده است (به استثنای طرح‌های تجهیزاتی و تعمیراتی). اعتبار مورد نیاز سال ۱۳۸۳ طرح‌های مزبور معادل ۱۴,۱۳۲/۷ میلیارد ریال و سال ۱۳۸۴ معادل ۲۵,۱۸۷/۳ میلیارد ریال برآورد شده است. ۳۴۷ طرح نیز دارای سال خاتمه بعد از سال ۱۳۸۴ است که برآورد اعتباری سال ۱۳۸۳ آن‌ها معادل ۱۹,۰۸۹/۸ میلیارد ریال و سال‌های بعد معادل ۱۱۰,۱۷۱/۲ میلیارد ریال است. با فرض تأمین اعتبار سالانه معادل سال ۱۳۸۳ متوسط زمان اجرای طرح‌های مزبور معادل ۶/۱ سال خواهد بود.

۹. در لایحه پیشنهادی تعداد ۱۱۹ طرح ملی در قالب طرح استانی درآمده‌اند که برآورد اعتبار مورد نیاز آن‌ها برای سال ۱۳۸۳ معادل ۲,۹۲۳/۴ میلیارد ریال و برای سال‌های بعد معادل ۲,۴۵۲/۶ میلیارد ریال است. اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی در سال ۱۳۸۳ معادل ۲۲,۵۵۷/۳ میلیارد ریال است. با توجه به این که درآمدهای استانی در همین سال معادل ۲۳,۲۷۳/۲ میلیارد ریال برآورد شده است، چنین به نظر می‌رسد که اعتبارات سرمایه‌ای استان‌ها از محل درآمدهای استانی قابل تأمین است. با در نظر گرفتن این نکته که اکثر درآمدهای استانی از محل درآمدهای مالیاتی تأمین می‌شود می‌توان نتیجه گرفت که اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان‌ها از محل منابع مالیاتی تأمین می‌شود.

۱۰. در سند اصلی بودجه در قسمت جداول کلان، جداول شماره ۱۳ الی ۱۸ فهرست ۹۸ طرح عمرانی ملی ذکر شده است. در این جداول پیش‌بینی شده ۹۸ طرح جدید به صورت مشارکت دولت با بخش خصوصی با اعتبار ۱۱۰۰ میلیارد ریال در زمینه احداث خطوط راه‌آهن، احداث آزاد راه، بهسازی راه‌های مواصلاتی، احداث راه‌های مواصلاتی و احداث بزرگراه در سال ۱۳۸۳ شروع شود. مشخصات طرح‌های مزبور در پیوست اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌ها سرمایه‌ای وجود ندارد و منبع اعتباری آن‌ها ردیف متفرقه است. طرح‌های عمرانی که در پیوست شماره یک لایحه بودجه (اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای) درج می‌شود معمولاً حاوی اطلاعاتی در زمینه برآورد اعتبار کل، اعتبار سال، سال شروع و سال خاتمه است. در صورتی که طرح‌های پیشنهادی جداول ۱۳ تا ۱۸ هیچ اطلاعاتی در زمینه حجم عملیات، امکان اجرایی و اعتبار مورد نیاز هر طرح ارائه نمی‌کنند. چنانچه این طرح‌ها به تصویب برسند و در سال ۱۳۸۳ اجرای آن‌ها شروع شود، چون زمان خاتمه و اعتبار کل آن‌ها نامشخص است در سال بعد به عنوان طرح‌های در دست اجرا به پیوست مربوطه منتقل خواهد شد و حجم تعهدات دولت به خصوص اعتبارات فصل راه را به شدت افزایش خواهد داد. چنین بدعتی در بودجه ریزی ممکن است در سال‌های بعد به عنوان یک رویه مورد استفاده دستگاه‌های دیگر قرار گیرد و در نتیجه موجب افزایش تعهدات دولت و غیرقابل کنترل شدن آن شود.

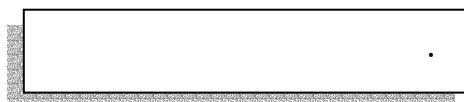
۱. در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۸۲ تعداد ۱۹ دستگاه و ردیف جدید منظور شده است که عمدتاً مربوط به دستگاه‌ها و ردیف‌های مرتبط با آموزش عالی و تحقیقاتی بوده و براساس مصوبات شورای عالی گسترش آموزش عالی تأسیس شده و دارای ردیف بودجه‌ای مستقل می‌شوند.

۲. در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۸۲ تعداد ۲۶ برنامه در فصول مختلف فاقد اعتبار شده و تعداد ۱۵ برنامه جدید ایجاد شده است. تغییرات فوق عمدتاً مربوط به برنامه‌های مرتبط با فصل تحقیقات است. از طرف دیگر برنامه جدید ایجاد شده تحت عنوان «تأمین نیازهای وارداتی» در سال ۱۳۸۲ به برنامه «تأمین نیازهای ارزی» در سال ۱۳۸۳ تغییر نام یافته است.

۳. در ردیف‌های متفرقه لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ تعداد ۳۷ ردیف جدید با اعتباری معادل ۲۲,۷۹۳ میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که قسمت عمده آن‌ها مربوط به ردیف‌های پرداخت پاداش پایان خدمت بازنشستگان و افزایش حداقل حقوق، اعتبار جمعی و خرجی مربوط به مالیات بانک‌ها و شرکت‌های بیمه‌ای و واردات فراورده‌های نفتی است که اعتبار پیش‌بینی شده برای آن‌ها به ترتیب معادل ۴,۰۰۰ و ۴,۵۳۰ و ۱۰,۸۵۵ میلیارد ریال است.

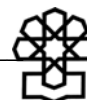
۴. از تعداد ۴۸۶ دستگاه و ردیف هزینه‌ای موجود در لایحه بودجه سال ۱۳۸۳، تعداد ۲۵۳ دستگاه و ردیف فاقد اطلاعات مربوط به توزیع اعتبارات بین فصول هزینه‌اند. این موضوع عمدتاً دربرگیرنده آن گروه از دستگاه‌های اجرایی است که تابع قانون مربوط به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی بوده و توزیع فصول هزینه‌ای آن‌ها توسط هیأت‌های امنای مربوط صورت می‌گیرد.

۱. خلاصه کل منابع و مصارف شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت (متأسفانه حتی عنوان روی جلد پیوست شماره ۳ با عنوان خلاصه کل منابع و مصارف از حیث ترتیب قرار گرفتن بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت یکسان نیست) در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۲ حدود ۲۳ درصد رشد دارد که: اولاً) مغایر بخشنامه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور است که مقرر بوده بودجه سال ۱۳۸۳ در حد بودجه سال ۱۳۸۲ تهیه شود. ثانیاً) اقلام ۲ بار منظوره آن در ماده واحده بودجه کل کشور به جای ۲۱,۳۲۰,۶۶۴,۰۰۰ هزار ریال (متشکل از اعتبارات هزینه‌ای و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای)، معادل ۱۲۳,۷۷۱,۷۲۳,۰۰۰ هزار ریال منظور شده که باعث شده است بودجه کل کشور را معادل ۱۰۲,۴۵۱,۲۵۹,۰۰۰ هزار ریال کمتر نشان دهد.

در توجیه این اشتباه (مراجعه به ارقام مشابه در سال‌های قبل مؤید بی‌اعتبار بودن توجیهات ارائه شده است) اعلام شده است که رقم مزبور مربوط به ارقام بهینه‌سازی مصرف انرژی است که از محل درآمد عمومی تأمین می‌شود. این استدلال بی‌پایه است زیرا رقم مزبور در ردیف است و به دستگاه‌ها تقسیم نشده که به عنوان منابع عمومی شرکت‌ها و... به حساب آید و در ضمن در پیوست شرکت‌ها مبالغی تحت عنوان تبصره ۱۲ (لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ که باید سال ۱۳۸۳ مراد باشد) آمده که مرتبط به مسأله مزبور است و با این رقم متفاوت است. علاوه بر این یک بار از جمع بودجه شرکت‌های بخش انرژی (نفت و گاز) کسر شده است. لذا لایحه از این حیث نیاز به بررسی مجدد دارد.

۲. ظاهراً به دلیل کسری درآمدها، سهم مالیات شرکت‌ها در سال ۱۳۸۳ از یک سو افزایش داده شده و از سوی دیگر، پرداخت $\frac{1}{72}$ آن به طور ماهانه در سال ۱۳۸۳ طی تبصره ۲ بند الف، مدنظر واقع شده است. این امر اولاً) منجر به افزایش صوری درآمدها برای حصول به سود و مالیات مورد انتظار شده است که امکان تحقق آن در سال ۱۳۸۳ جای تردید دارد و باید منتظر عدم تحقق بخشی از درآمدهای سال ۱۳۸۳

بودجه کل کشور باشیم و ثانیاً) منجر به حذف هزینه استهلاک (ذخیره استهلاک) در مواردی که درآمدها قابل افزایش نبوده، شده است که روش ناصحیحی برای تنظیم بودجه از طریق عدم تأمین هزینه جایگزینی دارایی است.

۳. به رغم آن که مقرر بوده بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور معادل بودجه سال ۱۳۸۲ باشد (حسب بخشنامه بودجه) و علی‌رغم کم‌نمایی ۱۰۲،۴۵۱،۲۹۵،۰۰۰ هزار ریالی در ماده واحد، بودجه شرکت‌های دولتی از رشدی معادل ۲۳ درصدی برخوردار است.

۴. جدول شماره ۱۰ تغییرات بودجه سال ۱۳۸۳ شرکت‌ها و ... را در مقایسه با بودجه سال ۱۳۸۲ آن‌ها (مستخرج از خلاصه کل منابع و مصارف) نشان می‌دهد:

+۲۸٪	هزینه عملیات جاری	+۳۱٪	درآمدهای عملیاتی
—	سهم دولت از سود مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت	+۵٪	از محل اعتبارات هزینه‌ای
+۲۰٪	مالیات شرکت‌های دولتی	-۷٪	از محل اعتبارات تملک‌داری سرمایه‌ای
+۸۴٪	سود سهام - شامل سهم دولت و سایر سهامداران	+۳۶/۸٪	تسهیلات بانکی و سایر وام‌های داخلی
-۲۲٪	بازپرداخت تسهیلات بانکی و سایر وام‌های داخلی	۱۱٪	وام‌های خارجی
+۱۵۳٪	بازپرداخت وام‌های خارجی	+۱۲۱٪	استفاده از دارایی جاری
-۴۳٪	بازپرداخت ودیعه و دیون و سایر پرداخت‌ها	-۶٪	سایر دریافتی‌ها
-۶۳٪	سایر حساب‌های تقسیم سود به استثنای اندوخته‌ها	—	—
+۱۱٪	هزینه‌های سرمایه‌ای	—	—
+۱۵۶/۸٪	افزایش دارایی‌های جاری	—	—
+۱۳٪	کسر می‌شود: ذخیره استهلاک منظور در هزینه‌های جاری	—	—

درصدهای مزبور در موارد با اهمیت اکثراً از افزایش برخوردار است، در صورتی‌که مقرر بوده بودجه شرکت‌ها و ... در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال ۱۳۸۲ از رشدی برخوردار نباشد (حداقل در سرجمع). در ضمن اعتبارات هزینه‌ای صرفاً از ۵ درصد رشد برخوردار بوده و اعتبارات تملک‌داری سرمایه‌ای از کاهشی معادل ۷ درصد برخوردار است. لذا ۴۶۰ درصد رشد ارقام دوبار منظوره مندرج در خلاصه بودجه کل کشور از بابت شرکت‌ها ناصحیح است.

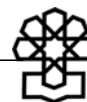
۶. نکته مثبت در تنظیم بودجه سال ۱۳۸۳ این قبیل دستگاه‌ها، جدا کردن هزینه مالی (سود تضمین شده تسهیلات دریافتی و کارمزد یا به عبارتی بهره و کارمزد وام‌ها) در بودجه‌های تفصیلی امور است که به طور نمونه برای شرکت‌های سودده بخش انرژی - نفت و گاز، معادل ۶۲،۰۳۷،۰۰۰ هزار ریال است. به

رغم این در طراحی خلاصه کل منابع و مصارف (نه برحسب امور)، این قلم جاسازی نشده و سرجمع آن نشان داده نشده است، در صورتی که سرجمع آن اطلاع مفیدی است که در کنار تسهیلات و سایر وام‌های داخلی و خارجی، می‌تواند به نتیجه گیری‌های با ارزشی منجر شود. پیشنهاد می‌شود از هم اکنون که لایحه در دست بررسی است، این امکان در تنظیم خلاصه کل منابع و مصارف توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ایجاد شود که حداقل در تنظیم قانون بودجه سال ۱۳۸۳ و پس از آن، قابل حصول باشد.

۷. در لوایح بودجه سال‌های اخیر رقم مالیات شرکت‌های دولتی علی‌رغم آن‌که منتسب به پیوست شماره ۳ لایحه بودجه است به صورت یک قلم آورده می‌شود که خلاف شفاف‌سازی است، پیشنهاد می‌شود به سیاق سال‌های قبل ارقام مزبور در اجزا و ردیف درج شود، بالاخص که در مورد سود سهام برحسب ردیف جزئیات ارائه شده است.

۸. در سال ۱۳۸۲ بدون توجه به این‌که سود سهام در اصل باید توسط مجمع عمومی معین شود و اگر اساسنامه مسکوت باشد به استناد ماده ۹۰ قانون تجارت، صرفاً پرداخت ۱۰ درصد سود سهام به صاحب سهام الزامی است و علی‌رغم آن‌که صاحب سهم در تمامی موارد دولت نیست، به دفاتر بخشی سازمان مزبور ابلاغ شد که معادل ۴۰ درصد سود ویژه را تحت عنوان سود سهام در بودجه سال ۱۳۸۲ محاسبه و منظور کنند. این حکم توسط برخی دفاتر بخشی سازمان مزبور به همین ترتیب اعمال شد لکن از سوی برخی دفاتر بخشی رعایت نگردید و اساساً یا سود سهامی محاسبه و درج نشده یا کم‌تر محاسبه و درج شده است. از آنجایی که حسب تبصره دائمی ۴۴ قانون بودجه سال ۱۳۶۴ در صورتی که صورت‌های مالی به موقع ارائه نشود، ۷۰ درصد مبالغ منظور در بودجه کل کشور از این بابت به صورت علی‌الحساب قابل وصول است، لذا با عنایت به تبصره مزبور و مفاد ماده ۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، شرکت‌ها مجاز به کاهش سود در اصلاح بودجه سنواتی و در نتیجه کاهش سود سهام مصوب مورد اشاره نیستند. به رغم موارد قانونی مورد اشاره، در بند «ر» تبصره ۱ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور، کلیه شرکت‌های دولتی مندرج در پیوست شماره ۳ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور از جمله شرکت‌های دولتی موضوع ماده ۱۱ قانون برنامه سوم توسعه، موظف شده‌اند در سال ۱۳۸۳ معادل ۳۰ درصد «سود ابرازی» سال ۱۳۸۲ خود را به عنوان «سود» به حساب درآمد عمومی موضوع ردیف ۴۱۰۰۰۰، که به عنوان سود سهام شرکت‌های دولتی است، منظور کنند. این تبصره علاوه بر ایجاد اشکالات مورد اشاره اشکال‌های دیگری نیز دارد: اولاً اصلاحیه‌ای است بر ارقام پیوست شماره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور، ثانیاً اگر مراد از سود ابرازی آن است که در صورت سود و زیان (عملکرد) سال ۱۳۸۲ به حسابرس (بازرس قانونی) ارائه می‌شود، رقم آن می‌تواند متفاوت از ارقام بودجه مصوب باشد، ثالثاً به رغم عبارت مزبور، مبنای محاسبه ردیف مورد اشاره همان ۳۰ درصد سود (به جای درصدهای منظور در بودجه مصوب سال ۱۳۸۲ مندرج در پیوست شماره ۲ قانون بودجه کل کشور)، بوده است، رابعاً با

ترتیبی که در ارائه شرکت‌های در حال واگذاری در سال ۱۳۸۳ شده است عملاً شرکت‌های مزبور را نیز در بر می‌گیرد. و خامساً) این تبصره صرفاً می‌تواند شامل سهم دولت باشد و نه کلیه شرکت‌های مندرج در پیوست شماره ۳ و ماده ۱۱ قانون برنامه سوم توسعه. لذا این تبصره و درصد آن با توجه به مطالب پیش گفته غیرقانونی است. در ضمن به جای «سود سهام» از عبارت «سود» در تبصره استفاده شده که ناصحیح است

۹. سازمان صنایع دفاع کماکان در قالب مؤسسه انتفاعی وابسته به دولت واجد بودجه سنواتی در سال ۱۳۸۳ بوده و جای تعجب دارد که چرا در صفحه ۲۸۰ لایحه، مقابل ردیف ۴۱۲۲۲۱ با آن به مثابه شرکت دولتی برخورد شده و سود سهام برای آن (معادل ۱,۷۷۶,۲۳۹ هزار ریال) منظور شده است. لازم به توضیح است که سازمان مزبور که هنوز در سال ۱۳۸۳ مؤسسه انتفاعی وابسته به دولت است، در سال ۱۳۸۲ نیز کماکان به همان شکل حقوقی بوده و سود سهام برای آن برای سال ۱۳۸۲ نیز موضوعیت ندارد، به ویژه که ردیف مزبور ذیل ردیف ۴۱۰۰۰۰ تحت عنوان بند اول - سود سهام شرکت‌های دولتی در صفحه ۲۵۰ قرار داده شده است و حتی در ستون‌های تفصیلی پیوست شماره ۳، قبلاً ستونی وجود داشت، تحت نام «سهم دولت از سود مؤسسات انتفاعی» که احتساب آن همراه با پیش‌بینی حکمی در تبصره‌های بودجه لازم بود، در صورتی که در فرم‌های سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ ردیف مزبور در بخش مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت به غلط حذف و به جای آن (مشابه سایر شرکت‌ها) سود سهام اضافه شده است. این در حالی است که تنها وجه تمایز این‌گونه مؤسسات با شرکت‌ها همانا نداشتن سهام در سرمایه است. لازم به یادآوری است که به‌رغم حذف ستون مورد اشاره در فرم‌های تفصیلی، این عنوان در خلاصه کل منابع و مصارف شرکت‌ها و ... طی سال ۱۳۸۳ کماکان وجود داشته و رقم آن صفر است.

۱۰. در صفحه ۱۰۱۶ برای سازمان مرکزی تعاون روستایی، کمک زیان در نظر گرفته شده است. از آنجایی‌که در نظام طبقه‌بندی GFS، کمک زیان در سرفصل «یارانه» قرار می‌گیرد، لذا ضرورت دارد تمامی آن (و نه قسمتی از آن) به جای درج ذیل ستون استفاده از کالاها و خدمات، به ستون یارانه (معادل ۴,۲۰۰,۰۰۰ هزار ریال) منتقل شود. به ویژه که سازمان مزبور شرکت دولتی بوده و مجوزی برای دریافت منابع عمومی غیر از یارانه یا کمک زیان (چون تبصره خاصی برای آن پیش‌بینی نشده) ندارد.

۱۱. نکته حائز اهمیت دیگر در تنظیم پیوست شماره ۳ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور، شیوه نمایش بودجه شرکت‌های مشمول بند «ج» ماده ۴ قانون برنامه سوم توسعه است که برای واگذاری انتخاب شده و تابع قانون تجارت شده‌اند. در اصل بودجه این گونه شرکت‌ها نباید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

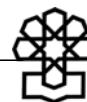
در سال ۱۳۸۲، بودجه این قبیل شرکت‌ها در یک بخش جداگانه در انتهای پیوست شماره ۳ ارائه شد، بدون هیچ‌گونه توضیح در مورد مکانیسم تصویب، عدم تصویب، تأثیر روی ماده واحده بودجه کل کشور (از طریق سهم بودجه شرکت‌های دولتی و ...) و نظایر آن و ارقام بودجه این دسته از شرکت‌ها عملاً در سرجمع هم نیامده بود. در سال ۱۳۸۳ این قبیل شرکت‌ها در امور مربوط به سیاق سال‌های قبل (قبل از این‌که بند «ج» ماده ۴ قانون برنامه سوم توسعه در مورد آن‌ها جاری شده باشد)، نشان داده شده و در

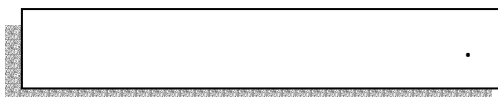
انتها از کل بودجه امور مربوطه حذف شده است. معنای آن این است که اولاً جزئیات بودجه آن‌ها به همراه سایر جزئیات به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد. ثانیاً چون بودجه آن‌ها کسر شده، عملاً در ماده واحده (مشابه سال قبل)، تأثیرگذار نیستند.

در ضمن در مورد اموری که از این موارد نداشته‌اند به صورت یک دستورالعمل، ستاره (علامت لازم) و عبارت «در حال واگذاری» در ذیل امور مربوط آمده است، بدون این‌که لزوماً در آن امور از این موارد موجود باشد (به طور مثال صفحه ۱۲۰ پیوست شماره ۳) که لازم است در تهیه قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور، ضمن تعیین تکلیف لازم، دقت موردنظر از این حیث نیز اعمال شود که نشان دهد که این امور (به تفکیک سودده و زیان‌ده) شرکت مشمول واگذاری دارند یا ندارند.

۱۲. در پیوست شماره ۳ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور، تحت عنوان شفاف‌سازی، بودجه شرکت‌های دولتی برحسب امور مربوط (منظور دفاتر بخشی بررسی‌کننده در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور) به سودده و زیان‌ده تقسیم و برای هر امور خلاصه کل منابع و مصارف استخراج و ارائه شده است. با نگاهی به این خلاصه‌ها به اشتباهات فاحش (شرکت‌های زیان‌ده امور انرژی) یا کم‌اهمیت‌تر (راه و ترابری زیان‌ده، صنایع و معادن زیان‌ده، آب منطقه‌ای زیان‌ده و برق منطقه‌ای زیان‌ده) برخورد می‌کنیم. در صفحه ۲۷۱ پیوست شماره ۳، در خلاصه کل منابع و مصارف دفتر امور انرژی - زیان‌ده، مبلغ مربوط به «اعتبارات هزینه‌ای»، به میزان ۷۷,۶۸۷,۳۳۶,۰۰۰ هزار ریال در داخل پُرانتز، که معنای منفی دارد، نشان داده شده، در ضمن هزینه تولیدی نیز به جای ۲۹,۹۲۹,۲۳۵,۹۴۴ هزار ریال مثبت، معادل ۱۱۲,۶۳۸,۶۰۰,۱۱۲ هزار ریال در داخل پُرانتز نشان داده شده است که علاوه بر این‌که ناصحیح بوده و باعث شده که منابع و مصارف منفی نشان داده شود، این مسأله را به ذهن متبادر می‌کند که تمامی ارقام خلاصه کل منابع و مصارف سال ۱۳۸۳ شرکت‌ها و ... ناصحیح است. بالاخص که در خلاصه منابع و مصارف امور راه و ترابری زیان‌ده، صنایع و معادن زیان‌ده، آب منطقه‌ای زیان‌ده و برق منطقه‌ای زیان‌ده ارقام مربوط به وام خارجی به ترتیب به جای ۸,۱۶۰,۰۰۰,۰۰۰ هزار ریال رقم ۱۱۱,۹۰۰,۰۰۰ هزار ریال، به جای رقم ۸۰,۰۰۰,۰۰۰ هزار ریال، رقم ۱,۱۸۴,۸۲۸,۰۰۰ هزار ریال، به جای ۴۸۴,۹۸۲,۰۰۰ هزار ریال، رقم صفر و به جای رقم صفر، ۲۹۴,۴۱۲,۰۰۰ هزار ریال درج شده است. به رغم این اشتباهات جمع منابع و مصارف با ارقام صحیح منعکس در بودجه تفضیلی امور مربوط تنظیم شده است و لذا خلاصه منابع و مصارف امور ۵ گانه فوق نیاز به اصلاح دارد. به علاوه در جداول اطلاعی صفحات ۱۱، ۱۳ و ۱۵، جدول صفحه ۱۱ واجد اشکال است، بدین ترتیب که جمع بودجه سال ۱۳۸۳ شرکت‌های دولتی به جای رقم صحیح ۶۷۲,۷۱۷,۰۷۶ هزار ریال، معادل ۷۴۴,۵۱۰,۰۷۶ هزار ریال درج شده که پس از کسر ذخیره استهلاک به جای ۶۰۵,۷۵۵,۵۶۵ هزار ریال، معادل ۶۷۷,۵۴۸,۵۶۵ هزار ریال نشان داده شده است. در صورتی که رقم مزبور با بودجه بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت جمع شود، رقم ۶۸۴,۱۷۷,۵۹۸ هزار ریال حاصل نمی‌شود، بلکه به رقم ۷۵۵,۰۵۸,۵۷۷ هزار ریال منتج می‌گردد که ناصحیح است.

۱۲. اقلام مربوط به بند «د» تبصره ۱۲ لایحه بودجه سال ۱۳۸۳، در پیوست شماره ۳ بودجه شرکت‌ها اشتباهاً به سال ۱۳۸۲ منتسب شده که لازم است در صفحات ۲۶۴ و ۲۷۳، عنوان مزبور از طریق تبدیل سال ۱۳۸۲ به سال ۱۳۸۳، تصحیح شود.

یکی از نکات مهم مورد توجه نمایندگان محترم به هنگام بررسی لوایح بودجه در مجلس شورای اسلامی، ارزیابی آثار متغیرهای بودجه‌ای بر اقتصاد ملی است. به منظور تحلیل تأثیر بودجه دولت بر اقتصاد کشور وجود یک الگوی اقتصادی ضروری است. در بررسی‌های انجام شده در دفتر مطالعات برنامه و بودجه دو الگوی متفاوت بدین منظور مورد آزمون قرار گرفت.

در سال گذشته الگوی $RMSM - X$ تهیه شده توسط بانک جهانی، برای ایران گسترش یافت. در سال جاری علاوه بر الگوی مزبور یک الگوی اقتصادسنجی پویا که بر بخش دولتی تأکید دارد نیز طراحی و مورد استفاده قرار گرفت.

هر کدام از این دو الگو مزایا و معایب خاص خود را دارند. مزایای الگوی $RMSM - X$ این است که احتیاجی به سری‌های زمانی طولانی ندارد و اطلاعات یک سال پایه کافی است و به طبع سیاست‌ها و شوک‌های مختلفی که بر اقتصاد تأثیر گذاشته‌اند بر روند اصلی پیش‌بینی آینده متغیرهای کلان اقتصادی تأثیرگذار نخواهند بود. عیب این مدل استفاده از معیارهای قضاوتی برای بعضی از فرضیات است.

با توجه به مزایا و معایب الگوی $RMSM - X$ و به منظور مقایسه نتایج آن با رویکردهای دیگر، یک الگوی اقتصادسنجی پویا که بر بخش دولتی تأکید دارد، طراحی گردید. این الگو احتیاج به فرضیات کمتری دارد و از معیارهای قضاوتی کمتر استفاده می‌کند.

در طراحی الگوی مزبور برای تصریح مدل از تئوری کلان اقتصادی و شرایط اقتصادی ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه و صادرکننده نفت استفاده شده است. الگوی مزبور مشابه دیگر الگوهای کلان دو طرف عرضه و تقاضای اقتصاد را در برمی‌گیرد. در طرف تقاضا، بازار کالا و خدمات، بازار پول، بخش دولت و بازار خارجی با جزئیات طراحی و مورد برآورد قرار گرفته و در طرف عرضه، تولید و اجزای آن مدلسازی شده است.

پس از تصریح مدل، با استفاده از آمارهای اقتصادی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۳۸ ضرایب معادلات الگو برآورد شده و به صورت سیستم معادلات همزمان شامل دوازده معادله رفتاری و شانزده معادله اتحادی و با استفاده از متغیرهای کنترل، رفتار متغیرهای درون‌زای الگو برای سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ مورد پیش‌بینی قرار گرفته است.

الگو دارای ۴ متغیر کنترلی شامل متغیرهای هزینه دولتی، نرخ ارز رسمی، صادرات نفت و اعتبارات اعطایی دولت به بخش خصوصی است. با انتخاب سناریو برای متغیرهای مزبور در سال ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳،

رفتار سایر متغیرهای درونزای الگو از جمله نرخ رشد تولید، سرمایه‌گذاری، نرخ رشد مصرف خصوصی، نرخ ارز بازار سیاه، نرخ رشد پول، تورم، خالص بدهی دولت به سیستم بانکی، مالیات‌های مستقیم، مالیات بر واردات کل و درآمدهای دولت پیش‌بینی شده است. برای سناریوسازی، مقادیر متغیرهای هزینه دولت براساس قانون بودجه ۱۳۸۲ و لایحه بودجه ۱۳۸۳ به مدل تحمیل شده است. جدول شماره ۱۱ مقادیر متغیرهای پیش‌بینی شده را به نمایش می‌گذارد.

در این الگو بخش دولت مورد تأکید قرار گرفته است و شامل چهار معادله رفتاری و چهار معادله اتحادی می‌شود. معادلات رفتاری بخش بودجه، درآمدهای نفتی و مالیات‌های مستقیم، مالیات بر واردات و مالیات بر کالاها و خدمات و معادلات اتحادی آن شامل هزینه‌های دولتی و کسری بودجه می‌شود. در جدول شماره ۱۲ مقادیر برخی از متغیرهای بودجه‌ای طبق پیش‌بینی مدل با مقادیر مربوطه به لایحه بودجه ۱۳۸۳ مقایسه شده است.

در نمودارهای شماره ۴ تا ۷، روند متغیرهای تولید ناخالص داخلی، شاخص مصرف‌کننده (CPI) مالیات‌های مستقیم و مالیات‌های غیرمستقیم در دو حالت واقعی و برآزش شده قابل مشاهده است.

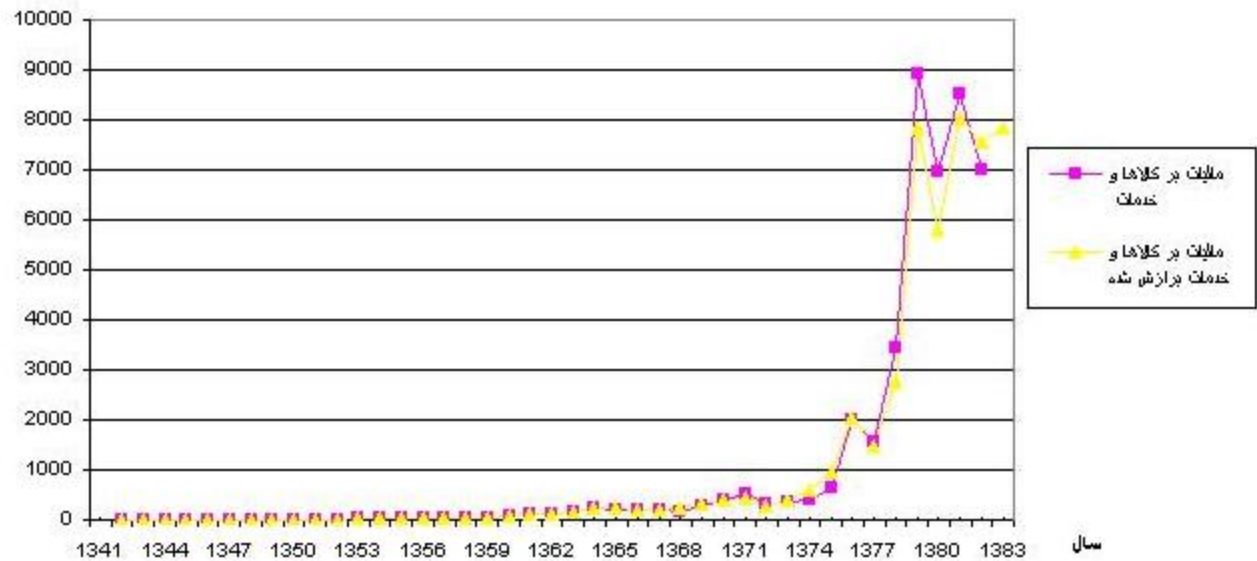
۶/۳	۶/۷	نرخ رشد تولید (درصد)
۶/۷	۶/۹	نرخ رشد سرمایه‌گذاری (درصد)
۷	۶/۵	نرخ رشد مصرف خصوصی (درصد)
۸۵۱۰	۸۲۵۰	نرخ ارز بازار غیر رسمی (ریال در مقابل دلار)
۲۴/۵	۲۶	نرخ رشد پول (درصد)
۱۹/۵	۲۱	نرخ تورم (درصد)
۴۴۵۲۴/۷	۳۴۵۹۵/۴	کل مالیات‌های مستقیم (میلیارد ریال)
۴۱۰۵۵/۶	۳۵۴۵۶/۵	کل مالیات‌های غیرمستقیم (میلیارد ریال)
۳۳۲۰۰/۹	۲۸۵۴۶/۵	مالیات بر واردات (میلیارد ریال)
۷۸۵۵/۶	۶۹۱۰	مالیات بر کالا و خدمات (میلیارد ریال)
۲۰۷۵۸۰/۱	۱۷۵۱۸۲/۶	تغییر در خالص بدهی دولت به سیستم بانکی
۱۷/۸	۲۸	نرخ رشد واردات
		:
۴۵۲۱۵۴	۳۷۰۹۵۶	هزینه‌های دولتی (شامل اعتبارات جاری، عمرانی و تملک دارایی‌های مالی)
۲۰	۲۰	صادرات نفت (میلیارد دلار)
۳۳۸۷۹۹	۳۰۴۷۱۱/۳	اعتبارات اعطایی سیستم بانکی به بخش خصوصی
۸۵۰۰	۵۴۰۰	اوراق مشارکت (میلیارد ریال)

۵۱۱۲۲/۷	۴۴۵۲۴/۷	کل مالیات‌های مستقیم
۴۵۲۲۳/۸	۴۱۰۵۵/۶	کل مالیات‌های غیرمستقیم
۳۴۶۰۹	۳۳۲۰۰/۹	مالیات بر واردات
۱۰۶۱۴/۸	۷۸۵۵/۶	مالیات بر کالا و خدمات

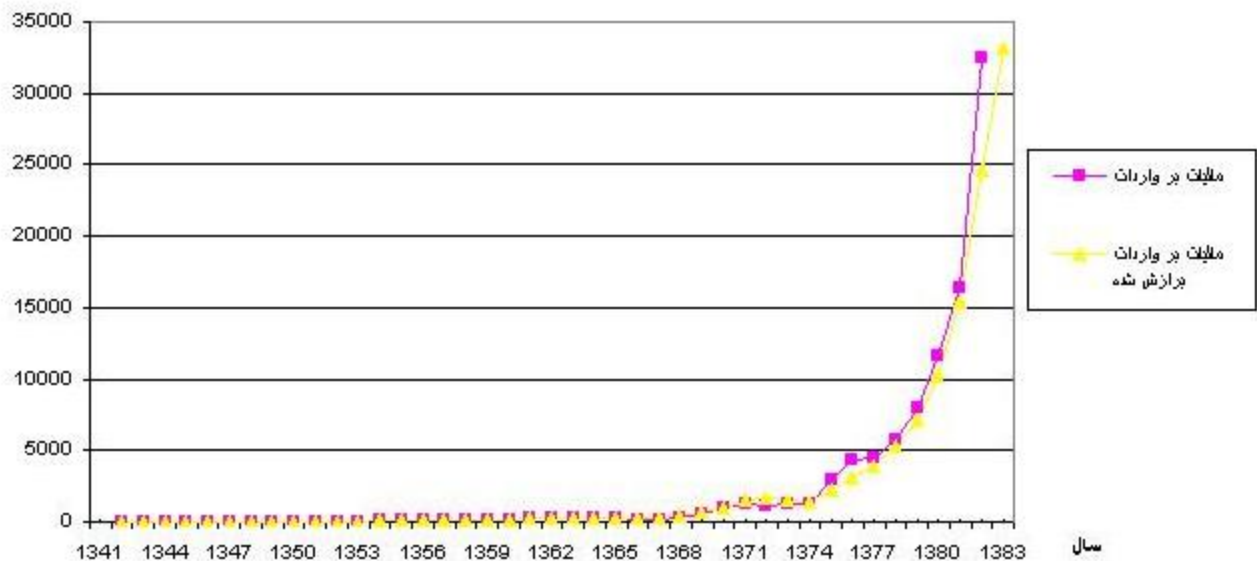
نمودار ۱- مالیات بر کالاها و خدمات (واقعی و برآزش شده)

میلیارد ریال

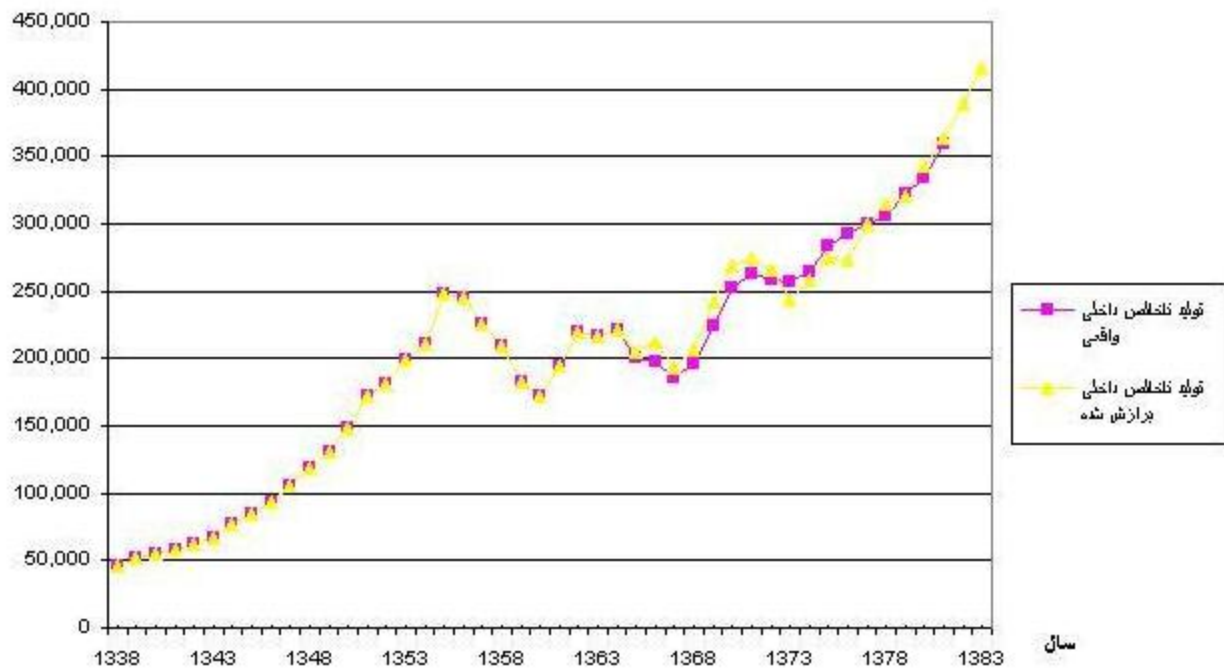
نمودار ۱- مالیات بر واردات (واقعی و برآزش شده)

میلیارد ریال

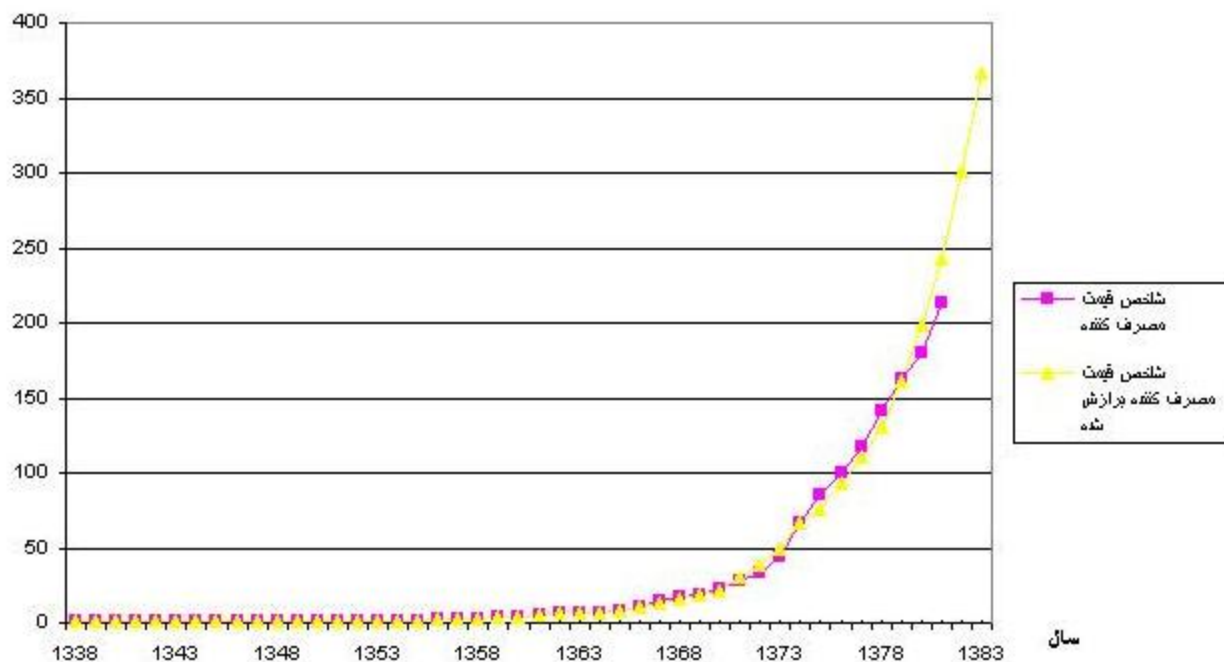
نمودار ۴- تولید ناخالص داخلی واقعی و برآزش شده

میلیارد ریال
(به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶)

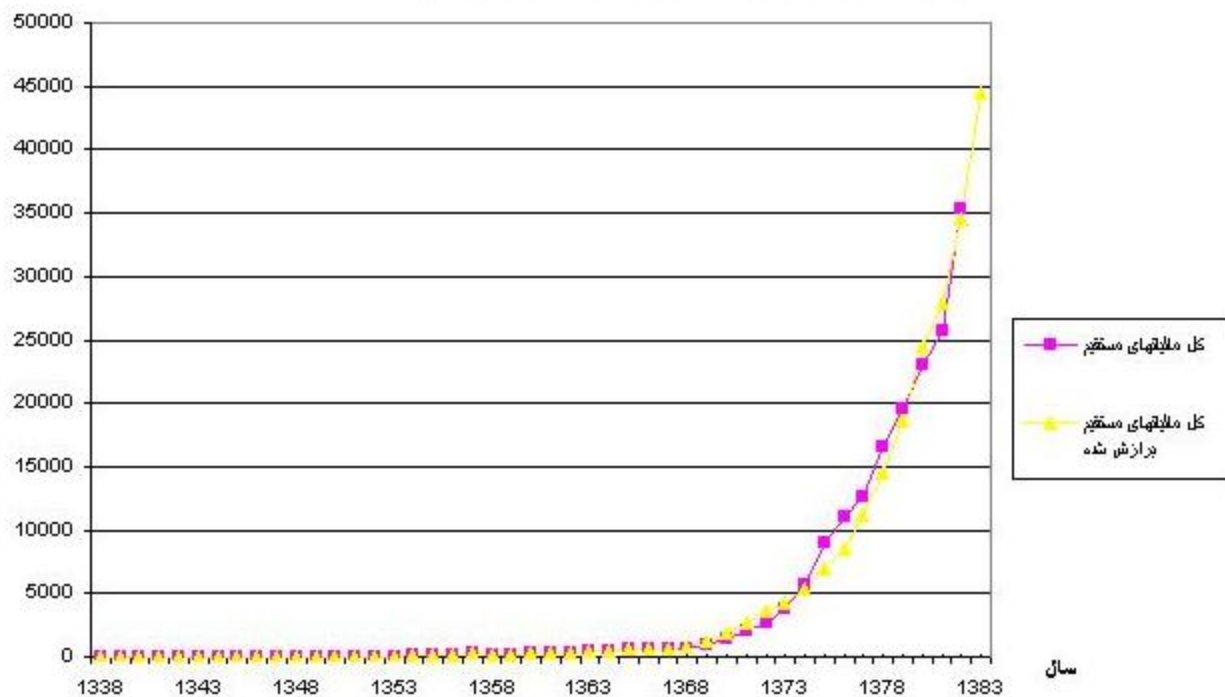
نمودار ۵- شاخص قیمت مصرف کننده (واقعی و برآزش شده)

(قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶)

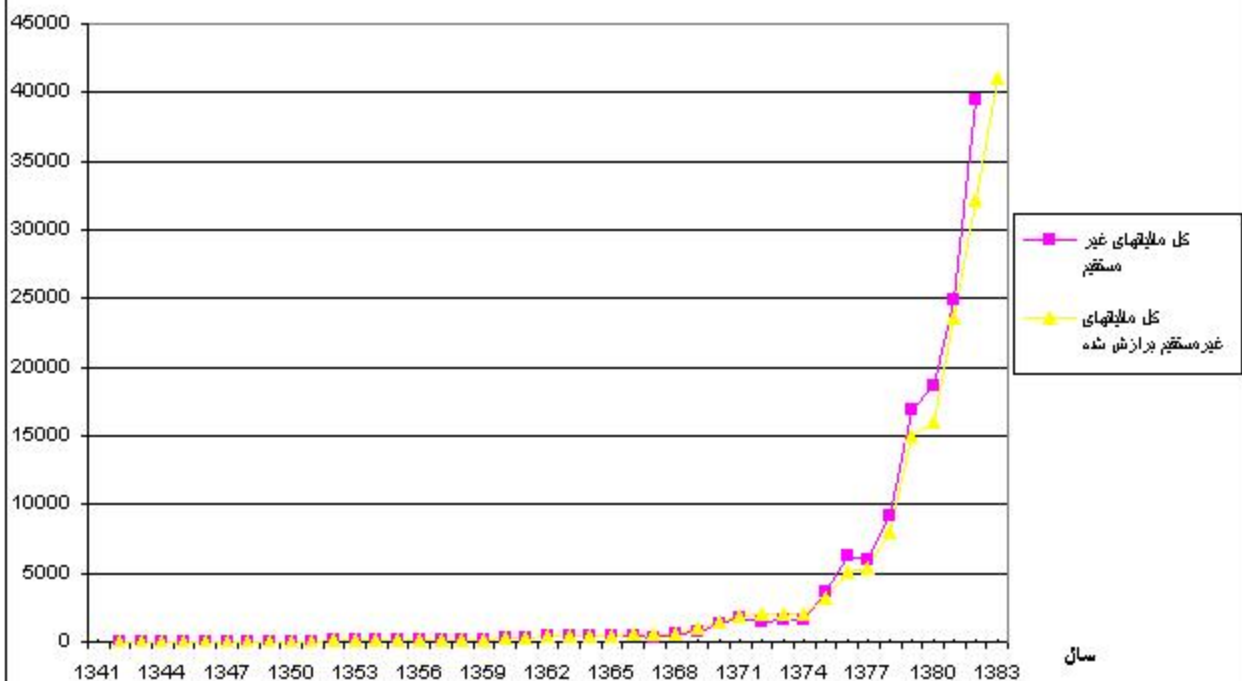
نمودار ۶- کل مالیاتهای مستقیم (واقعی و برآزش شده)

میلیارد ریال

نمودار ۷- کل مالیاتهای غیر مستقیم (واقعی و برآزش شده)

میلیارد ریال

:	
: تحليلی بر لایحه بودجه ۱۳۸۳ کل کشور (ویرایش اول)	
: دکتر محمد قاسمی	: مطالعات برنامه و بودجه
: دکتر علی اکبر شبیری نژاد، دکتر فیروزه خلعتبری، عباس محسنی، ناهید حکیم شوشتری، محمدرضا مجال، شاهین جوادی، علی پناهی	
:	: ۱. لایحه بودجه ۱۳۸۳ کل کشور
:	: ۱. لایحه بودجه ۱۳۸۳ کل کشور ۲. قوانین بودجه سنوات قبل